

ØF-notat nr. 14/2006

TaKT opplæring

Dokumentasjon og erfaringsrapport fra utviklingsfasen

av

Torhild Andersen

Østlandsforskning

Østlandsforskning er et forskningsinstitutt som ble etablert i 1984 med fylkeskommunene og høgstyrene/de regionale høgstyresentra i fylkene Oppland, Hedmark og Buskerud som stiftere i samarbeid med Kommunaldepartementet.

Østlandsforskning er lokalisert i høgstyremiljøet på Lillehammer og har i tillegg kontorer i Hamar. Instituttet driver anvendt, tverrfaglig og problemorientert forskning og utvikling.

Østlandsforskning er orientert mot en bred og sammensatt gruppe brukere. Den faglige virksomheten er konsentrert om to områder:

Næringsliv og regional utvikling
Velferd, organisasjon og kommunikasjon

Østlandsforskning sine viktigste oppdragsgivere er departement, fylkeskommuner, kommuner, statlige etater, råd og utvalg, Norges forskningsråd, næringslivet og bransjeorganisasjoner.

Østlandsforskning har samarbeidsavtaler med Høgskolen i Lillehammer, Høgskolen i Hedmark og Norsk institutt for naturforskning. Denne kunnskapsressursen utnyttes til beste for alle parter.

ØF-notat nr. 14/2006

TaKT Opplæring

Dokumentasjon og erfaringsrapport fra utviklingsfasen

av

Torhild Andersen

østLandsforskning

Tittel: TaKT Opplæring – erfaringsrapport fra utviklingsfasen

Forfatter: Torhild Andersen

ØF-notat nr.: 14/06

ISSN nr.: 0808-4653

Prosjektnummer: 10024

Prosjektnavn: Skape sammen

Oppdragsgiver: Sosial- og helsedirektoratet

Prosjektleder: Torhild Andersen

Referat: Østlandsforskning har i 2005-06 i samarbeide med HIL (AHS og SeLL), utviklet et opplæringsprogram for saksbehandlere og andre som arbeider med familier med barn med nedsatt funksjonsevne, på oppdrag fra Sosial- og helsedirektoratet. Opplæringsprogrammet er en del at direktoratets 2-årige satsing for tilrettelegging av det kommunale tjenestetilbudet til banr med nedsatt funksjonsevne og deres familier – TaKT. Dette notatet dokumenterer og oppsummerer erfaringer og resultatet fra utviklingsfasen. Opplæringprogrammet gjennomføres i alle fylket i løpet av 2006 og 2007

Emneord: Barn med nedsatt funksjonsevne, tverretatlig samarbeid, opplæring, kompetanseutvikling ??

Dato: Oktober 2006

Antall sider: 57

Pris: Kr 120,-

Utgiver: Østlandsforskning
Serviceboks
2626 Lillehammer

Telefon 61 26 57 00
Telefax 61 25 41 65
e-mail: post@ostforsk.no
<http://www.ostforsk.no>

Dette eksemplar er fremstilt etter KOPINOR, Stenergate 1 0050 Oslo 1. Ytterligere eksemplarfremstilling uten avtale og strid med åndsverkloven er straffbart og kan medføre erstatningsansvar.

Forord

Østlandsforskning, Avdeling for Helse og Sosial (AHS) og Senter for Livslang læring (SeLL) fikk i fellesskap i 2005 oppdraget fra Sosial- og Helsedirektoratet med å utvikle og etterhvert også gjennomføre et kompetansehevingsprogram for folk i kommune-Norge som jobber med familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Vi ble valgt ut til dette oppdraget fordi vi tre miljøene til sammen hadde den kompetanse som skulle til: Vi kunne belyse temaet fra flere faglige perspektiv, vi hadde kompetanse på mediepedagogikk, webutvikling og film samt erfaring med kurs og videreutdanning – til sammen er vi dynamitt!

I dette samarbeidet har vi lært mye av hverandre alle og enhver, og vi har gjort nye erfaringer. For noen av oss har det vært en ny og spennende opplevelse å lage film, og jammen fikk vi ikke selve Prinsessen med på laget også! Det har vært og er fortsatt et komplekst prosjekt med mange praktiske detaljer som skal holdes styr på og det er bruk for gode hoder og ferdigheter. Vi har hatt mange friske og engasjerte diskusjoner og vi har ikke minst hatt det gøy, både i søknadsfasen og i utviklingsfasen. Vi er nå i gang med gjennomføringsfasen og håper det blir like givende og at det er sant at ”godt planlagt er halvveis utført”. Vi retter en stor takk til hele ”TaKT-stokken” for samarbeidet: Sissel Rathke, Trude Eide, Ole Petter Askheim, Liv Madsen, Ole Wattne, Ingvild Sigstad Begg, Liv Altmann og Neil Fulton!

Vi kan også takke en engasjert referansegruppe for gode innspill underveis, og ikke minst Christin Bauer og Birgit Friele i Sosial- og helsedirektoratet for godt og konstruktivt samarbeid hele veien.

Dette er et notat som dokumenterer utviklingsprosjektets prosess og det materialet som beskriver TaKT-opplæringsprogrammet pr idag. Rammene og innholdet er lagt, men det vil nok fortsatt komme justeringer i løpet av gjennomføringen av 54 samlinger i 18 fylker. Det planlegges en erfaringsrapport også fra gjennomføringsfasen.

Lillehammer, oktober 2006

Ingrid Guldvik
forskningsleder

Torhild Andersen
prosjektleder

Innhold

Innledning	7
Prosjektbeskrivelse revidert 22.06.05.....	9
Rapport og evaluering juni 06 – Notat til referansegruppa	21
Evalueringsnotat fra pilotsamlingene 18. mai 06	29
Informasjon fra nettstedet.....	41

Innledning

Østlandsforskning og Høgskolen i Lillehammer fikk i april 2005 i oppdrag fra Sosial- og Helsedirektoratet å utvikle et kompetansehevingsprogram som retter seg mot saksbehandlere og andre i kommunene som samarbeider med barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier (brev fra SHdir 22.04.05). Oppdraget var lyst ut i begrenset anbudskonkurranse. De kom inn 11 anmodninger om deltakelse, 6 leverandører ble prekvalifisert og Østlandsforskning/HIL ble valgt som leverandør, da vi utifra en helhetlig vurdering var mest fordelaktig mht

- Pris
- Forståelse for oppdraget
- Kunnskap om feltet
- Erfaring fra sammenlignbare prosjektet
- Dokumentert kompetanse og kapasitet til oppdraget
- Kostnad for kommunene ved gjennomføring av opplæringsprogrammet

I tildelingsbrevet heter det at ”Østlandforskning viser en jevnt god oppfyllelse av *alle* de oppsatte kriteriene. De vises en jevn god forståelse for oppdraget i sin helhet og god kunnskap om feltet generelt. Det er i særlig grad vektlagt at Østlandsforskning på en bedre måte enn de øvrige leverandørene, har klargjort pedagogisk gjennomføring i kommunene. Østlandforskning har i sin prosjektorganisering dokumentert ressurser og fagkompetanse på video, web og mediepedagogikk i forhold til utvikling av opplæringsprogrammet. Det er tillagt stor vekt at tilbudet legger opp til samhandling med Høgskolen i Lillehammer og Senter for Livslang Læring (SeLL)”

Utviklingsprosjektet omfattet i utgangspunktet tre faser:

1. Utvikling av læremidler høst 05
2. Utprøving vår 06
3. Ferdigstilling, implementering og klargjøring til gjenbruk mai/juni 06.

Senere ble tilbudet etter avtale justert (versjon 22.06.05) med et tillegg om en fase 4 – implementering 01.07.06 til 01.07.07, senere ytterligere utvidet til ut 2007.

Dette notatet er ingen vanlig ØF-rapport, men en samling av dokument som er utarbeidet underveis, som i seg selv dokumenterer prosessen og dens resultat grundig:

- Prosjektbeskrivelse revidert 22.06.05
- Rapport og evaluering juni 06 – Notat til referansegruppa
- Evalueringsnotat fra pilotsamlingene 18.mai 06
- Informasjon fra nettstedet http://www.shdir.no/takt/oppl_ring_pr_august_06:
  - Introduksjon
  - Tema i opplæringsprogrammet
  - Program for samlingene
  - Om TaKT-DVD
  - Info om videreutdanningsopplegg, studieplan og pensum

Prosjektbeskrivelse revidert 22.06.05

” Å skape sammen”

Opplæringsprogram for saksbehandlere og andre i kommunen som arbeider med familier med barn med nedsatt funksjonsevne

Tilbud fra Østlandsforskning og Høgskolen i Lillehammer

Revidert 22.06.05

www.ostforsk.no

www.hil.no

Kunnskap+klokskap+samhandling=Gode løsninger

Det overordnede målet for vårt opplæringsprogram er å bidra til gode løsninger for familier med barn med funksjonsnedsettelse. Vi tror gode løsninger skapes i samhandling mellom familiene, deres nærmiljø og hjelpeapparatet. Vi tror gode løsninger krever kunnskap om familiens rammebetingelser, deres livssituasjon, behov og ønsker. Vi tror også gode løsninger krever kunnskap om lover, regler, tilbud og muligheter. Gode løsninger krever også ferdigheter og klokskap i møtet mellom brukere og hjelpeapparat og i samhandlingen mellom kolleger, profesjoner og etater.

Vår kurspakke er organisert i tre moduler som kan tas hver for seg eller samlet.

Opplæringsprogrammet vil i første omgang organiseres som en kombinasjon av regionale/fylkesvise samlinger og nettbasert opplæring. Det vil bli tilrettelagt for fleksible nettbaserte læremidler (video, tekst, skriftlig lærestoff av ulik art, e-læringsmiljø) til gjenbruk for kommuner, fylker, som presentasjonsmaterieell for Sosial- og helsedirektoratet og til bruk i andre sammenhenger.

Dette tilbudet omhandler først og fremst et allment tilgjengelig kurs-tilbud uten krav til innleveringer eller eksamen. For de som ønsker det vil modulene kunne settes sammen til et emne på 15 studiepoeng, som vil kunne brukes i videreutdanningssammenheng, blant annet som en del av Høgskolen i Lillehammers Master i helse- og sosialfaglig arbeid med barn og unge. Personer som *ikke* ønsker å bruke modulene i en videreutdanningssammenheng kan følge undervisningen på en eller flere av modulene, men uten å ta eksamen.

1. Tema i opplæringsprogrammet

Modul 1: Fokus på familier med barn med funksjonsnedsettelse – i velferdspolitikken og i hverdagen.

Mål:

- Gi kunnskap om den velferdspolitiske rammen rundt familier med barn med funksjonsnedsettelse
- Gi kompetanse på aktuelle lover, regler, rettigheter, ytelse og tjenester
- Gi innsikt i familiens utfordringer i hverdagen og i møte med hjelpeapparatet

Modulen har to innfallsvinkler – begge like grunnleggende for kompetent utvikling av brukerrettede og gode tilbud for familier med barn med funksjonsnedsettelse.

For det første vil modulen ta opp hvordan forholdene til familier med barn med funksjonsnedsettelse presenteres i velferdspolitikken og hvilke tiltak som står i fokus. Utviklingen i omsorgspolitikken innenfor velferdsstaten har gått fra familieansvar mot samfunnsansvar. Oppbyggingen av velferdsstaten innebar at det offentlige i økende grad tok ansvar for omsorgen for personer med spesielle omsorgsbehov. På mange måter kan vi se velferdspolitiske utviklingstrekk de siste par tiårene som innebærer en rennessanse for familiens ansvar for egne barn. Det offentliges rolle er i endring. Ulike strømninger står bak en slik forskyvning. Til dels er det snakk om en reaksjon mot at velferdsapparatet har svulmet opp og tar en stadig større del av de offentlige budsjettene. Samtidig kritiseres hjelpeapparatet for å mangle evne til å ivareta brukernes individuelle behov. Det rettes økt oppmerksomhet mot familiens evne og rett til å kunne velge løsninger for egne barn. I denne modulen vil viktige målsetninger i velferds- og familiepolitikken bli presentert og de ideologiske prinsippene som ligger bak målene. Viktige stikkord vil være normalisering, brukerinnflytelse (empowerment) og utviklingen av helhetlige tilbud. Videre vil de mest sentrale tiltakene og ytelsene for familiene bli presentert og drøftet i lys av velferdspolitiske perspektiv. Viktige temaer vil være trygdeytelser, sosiale tjenester og ytelse som omsorgslønn, avlastning, støttekontakt, personlig assistanse og individuell plan. Videre vil rettigheter i forhold til barnehage og tilrettelagt opplæring bli vektlagt.

Den andre innfallsvinkelen vil være familiens opplevelse med å få et funksjonshemmet barn. Den vil ta opp de psykologiske reaksjonene familiene opplever, og hvilke konsekvenser endringen i familiesituasjonen skaper for familiemønstre, kjønnsroller og familierelasjoner. En hovedvekt vil bli lagt på hvordan familiene opplever møtet med velferdsapparatet. Stortingsmelding nr. 40 (2002-2003) *Nedbygging av funksjonshemmende barrierer*, uttrykte ønske om å rette spesielt fokus mot situasjonen for familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Disse barna har ofte omfattende og sammensatte hjelpebehov og trenger bistand fra ulike deler av det offentlige hjelpeapparatet. Tjenestene er ofte underlagt flere etater. Det kan være snakk om tiltak både fra helse-, sosial-, skole- og sosialsektoren. I tillegg mottar ofte familiene trygdeytelser. Både forskning og flere offentlige utredninger dokumenterer at familiene ofte opplever store problemer og slitasje på grunn av manglende koordinering. Foreldrene føler at de selv må administrere og koordinere tiltakene rundt barnet. Dette oppleves som en tileggsbelastning. Slike erfaringer er veldokumentert, og erfaringer i form av fragmentering, manglende samordning, dårlig tilgjengelighet, manglende innflytelse mv. vil bli presentert og drøftet. Vi retter her også fokus på de muligheter lovverket gir for kreativitet og bruk av skjønn.

Arbeidsformen i modulen

vil variere mellom forelesninger, litteraturstudier, videosekvenser, seminarpreget virksomhet og ikke minst møter med representanter for brukerne. Eksisterende forskning fra ulike sider av familiens situasjon vil bli formidlet.

Modul 2: Hvordan få til det gode møtet? Relasjoner og strukturer.

Mål:

- Utvikle kunnskaper om og ferdigheter i kommunikasjon og relasjonsarbeid	-
Utvikle kunnskap om hvordan læring sikres organisatorisk forankring	-
Fremme kreative organisatoriske løsninger	

Relasjonsarbeid er viktig i alt arbeid med barn, unge og familier, og ikke minst i forhold til familier med barn med funksjonsnedsettelse. Deltakerne skal i denne modulen tilegne seg kunnskaper om og ferdigheter i kommunikasjon og samhandling, som setter dem bedre i stand til, i ulike kontekster, å møte brukerne på egne premisser. Kompetansen deltakerne skal utvikle i modulen skal blant annet omfatte det å kunne etablere, opprettholde og avslutte en relasjon, analysere og bearbeide egne bidrag til relasjonen, tåle ulike følelser og reaksjoner hos brukerne og seg selv, samt å vedlikeholde en allianse og opprettholde et kontaktforhold over tid.

Samtidig som den enkelte saksbehandler forholder seg til brukerne, inngår også han/hun i et arbeidsfellesskap som både legger rammer for den enkeltes arbeid og som den enkelte også kan påvirke gjennom sine handlinger. Deltakerne skal derfor utvikle kunnskap om og ferdigheter i hvordan de kan kommunisere på tvers av faggrenser, sektorer og forvaltningsnivå på en måte som sikrer at det utvikles løsningsorienterte organisasjonskulturer.

En dokumentert utfordring for familier med barn med funksjonsnedsettelse er at de stadig møter nye mennesker i hjelpeapparatet som de må bli kjent med, og fortelle historien sin til – om igjen og om igjen. Det skyldes ikke bare at tjenesteapparatet kan være fragmentert, men også at utskiftningen av personale i denne bransjen ofte er stor. Det er viktig å sikre at den individuelle læring og kompetanseheving skjer på en måte som kommer hele organisasjonen til gode. Deltakerne skal derfor tilegne seg kunnskap om hvordan organisasjoner kan legge til rette for prosesser som utvikler og ivaretar erfaringer og kompetanse som den enkelte medarbeider besitter. Opplæringsprogrammet vil ta for seg ulike forhold og strukturer som er av betydning for hvordan læring forankres organisatorisk.

Teoretisk basis for denne modulen vil være teorier om kommunikasjon og forandring på ulike systemnivå, hvor også teori om lærende organisasjoner inngår.

Tematisk vil denne modulen kunne deles inn i tre bolker:

1. Kommunikasjon og samhandling
2. Tverrfaglig samarbeid
3. Læring og forandring i organisasjoner.

Innhold og praksis i modulen er rettet mot den enkelte deltakers læring og utvikling, som individ og som part i relasjoner, grupper og organisasjoner. Læring og endring skjer på flere overlappende systemnivå og det vil gå en felles teoretisk tråd gjennom disse nivåene i modulen:

Individnivå: læring og endring hos den enkelte deltaker.

Relasjonsnivå: i relasjonen mellom deltakeren (saksbehandler) og brukeren, og/eller i relasjon mellom deltaker (saksbehandler) og andre kollegaer.

Gruppenivå: i team/grupper.

Organisasjonsnivå: på kontoret/avdelingen/i kommunen.

Arbeidsmåter:

Ferdigheter i kommunikasjon og relasjonsarbeid utvikles best i arbeidsrammer der deltakerne selv er aktive og gjør erfaringer. Pedagogiske aktiviteter vil omfatte strukturerte øvelser, observasjon av egen praksis i form av blant annet videospeiling på samlingen og refleksjonsnotater. I tillegg vil deltakernes beskrivelser av dilemmaer og utfordringer i egen arbeidshverdag være viktige som utgangspunkt for casearbeid under samlingene.

Modul 3: De gode løsningene: Hva kjennetegner dem? Rammebetingelser, muligheter, suksesskriterier og eksempler.

Mål:

- Så ideer og peke på muligheter
- Finne fram de grunnleggende nøkler til suksess
- Bidra til fleksible, brukertilpassede og samordnede tilbud

Denne modulen vil bli utviklet i nær sammenheng med den andre delen av Sosial- og helsedirektoratets satsing mot familier med nedsatt funksjonsevne: Erfaringsspredning av gode eksempler. Det vil bli presentert eksempler på gode løsninger og lagt vekt på å få fram forståelse for hva som kjennetegner disse.

Hjertesukk fra *mange* foreldre til barn med funksjonsnedsettelse har både av organisasjoner, forskere og myndigheter blitt oppsummert i tre begrep som forteller hva vi tror må til for at familiene skal få en bedre hverdag; et tjenestetilbud som er bedre samordnet, mer fleksibelt og mer brukerrettet. Mye er også skrevet og sagt fra statlige og lokale myndighetene for å fylle disse begrepene med innhold. Og en del er faktisk også *gjort* av bestrebelser både fra statlige og lokale myndigheter, fra ansatte i systemet, fra organisasjoner og mye fra familier selv for å bidra til et bedre koordinert og brukertilpasset tjenestetilbud og en enklere hverdag. Det foregår utviklingsarbeid initiert ”ovenfra” – fra staten (eks offentlige servicekontor, forsøk med samordning av sosialetat, A-etat og trygdeetat og lovhjemling av individuell plan. Det foregår også utviklingsarbeid i de enkelte statlige etater, som i trygdeetaten der man bl.a. har gjort forsøk med faste kontaktpersoner på trygdekontorene og i hjelpemiddelsystemet. Samordnende tiltak som ansvarsgrupper, kommunale koordinatorene, individuelle planer og organisering av ressursteam rundt den enkelte bruker er eksempler på kommunalt *systemnivå*. Videre finnes det mange eksempler på gode tiltak som i hovedsak er utviklet ”nedenfra”, knyttet til den enkelte familie, som f.eks. familiekoordinator og ordninger brukerstyrt personlig assistanse, private avlastningsordninger m.m. Noen av tilbudene er blitt kjempet fram av enkelte familier eller organisasjoner som i samarbeid med (eller i kamp med) enkeltpersoner i det offentlige systemet. Det foregår også mye utviklingsarbeid (på alle nivå) med mål om å utvikle kvaliteten i samhandlingen mellom fagpersoner i hjelpeapparatet og brukerne – utvikling ”imellom”.

Vi vil her rette fokus mot tiltak, tilbud, organisasjonsmodeller og prosjekt som oppleves positivt sett både fra brukernes ståsted og fra de aktuelle kommuner, etater og andre. Eksempler fra den da ferdigstilte eksempelsamlingen vil bli presentert blant annet ved innlegg fra aktuelle deltakere, både fra forvaltningssiden og brukersiden. I tillegg til disse eksemplene på gode løsninger, vil vi også hente inn erfaringer fra annet utviklingsarbeid. Her er mange samarbeidspartnere aktuelle.

Det vil legges vekt på hvordan foreldre til barn med funksjonsnedsettelse selv fyller ord som samordning, fleksibilitet og brukerretting, hva de mener skal til for at de skal oppleve tjenestetilbudet og møtet med ”det offentlige” som godt. Det vil også legges vekt på å analysere de gode løsningers nøkler til suksess – både mht til relasjoner og strukturer. Her skaper vi teorien sammen!

Modulen vil endelig ta opp hvordan det kan organiseres og utvikles bedre samhandlingsrutiner mellom saksbehandlerne som arbeider nært brukerne og politikere og ansatte med planleggingsansvar lenger opp i kommunens organisasjon, slik at ”gode løsninger” kan realiseres.

Arbeidsmåter

Presentasjon av eksempler i form av innlegg, videosekvenser, reportasjer og skreven eksempelsamling.

Diskusjoner og analyse.

2. Pedagogisk gjennomføring

Samlinger, selvstudium og praktisering

Deltakerne vil være samlet i til sammen seks dager i løpet av opplæringsprogrammet. På disse samlingene vil vi ikke bestrebe oss på å gå gjennom alt ”pensum” som er knyttet til hver av modulene. Samlingene skal i hovedsak være til for å inspirere og gi deltakerne lyst og mulighet til selv å gå videre inn i litteraturen, og til å gjøre nye oppdagelser om seg selv i møte med brukerne. På samlingene vil vi ta i bruk et bredt spekter av pedagogiske arbeidsmåter, ut fra hva som er tema og innhold for samlingen. De pedagogiske arbeidsrammene vil omfatte forelesninger, teorigjennomgang, erfaringsdeling, dialog, idédugnader, strukturerte øvelser, bruk av video, casearbeid og refleksjon. Mellom samlingene er det tenkt at deltakerne skal få refleksjons- og observasjonsoppgaver å arbeide med, alene eller i fellesskap med andre deltakere og/eller kollegaer. Vårt utgangspunkt er at deltakerne skal dyktiggjøres på sin handlingskompetanse, de skal bli enda bedre saksbehandlere i møte med familier med barn med funksjonsnedsettelse. Dette mener vi at vi oppnår best ved å ta i bruk arbeidsmåter som aktiviserer deltakerne og der refleksjons- og læringsprosessen knyttes til erfaringsnære situasjoner. Dette gjelder også for valg av læremidler.

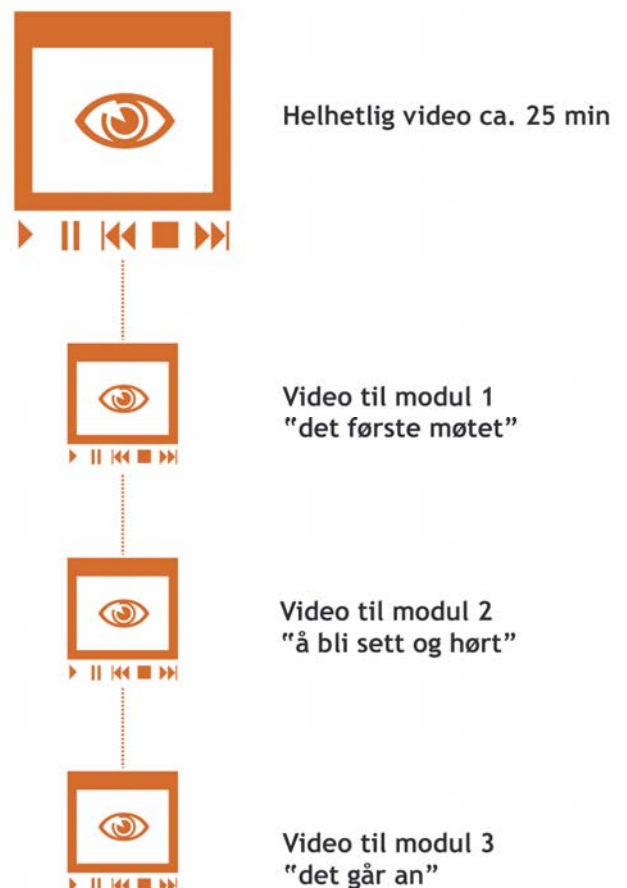
Læremidler

Video

For å kunne dyktiggjøre seg som saksbehandlere med henblikk på å jobbe og samhandle bedre med familier som har barn med nedsatt funksjonsevne, blir det viktig å relatere opplæringsmaterialet til virkeligheten. Vi vet at ved å møte andre mennesker og høre deres historier og opplevelser, kan vi skape følelsesmessig identifikasjon, gjenkjennelse og refleksjon. Vi foreslår derfor at det blir laget en hovedvideo og tre reportasjer som skal danne utgangspunkt for den faglige jobbingen på de tre samlingene.

Hovedvideo - den røde tråden

Hovedvideoen vil være en video i dokumentarform på ca. 25 minutter, og er tenkt brukt gjennomgående i alle modulene. I videoen får vi møte en familie med et funksjonshemmet barn, og gis innblikk i deres hverdag. Vi får høre deres tanker, opplevelser og erfaringer med å leve med et funksjonshemmet barn i forhold til omverdenen og hjelpeapparatet. Problemstillingene som tas opp skal skreddersys til det faglige innholdet i de tre beskrevne modulene. Videoen er tenkt vist i plenum i sin helhet på første samling som en introduksjon og motivasjon til

kurset. Fra hovedvideoen skal det klippes små videosekvenser med de forskjellige problemstillingene som deltakerne skal jobbe videre med i de tre modulene, på egenhånd eller i grupper. Det skal utarbeides refleksjons- og diskusjonsoppgaver, og konkrete oppgaver til disse sekvensene.

Reportasjene - det går faktisk an!

Til modul 3 ønsker vi å få laget tre korte reportasjer à 5-7 minutter. Reportasjene er en visuell formidling av eksempler fra eksempelsamlingen som er under utarbeiding av Østlandsforskning og direktoratet. Reportasjene har som mål å vise de gode eksemplene, og gi motivasjon til handling. Reportasjene kan brukes som utgangspunkt for analyse av eksempler og refleksjon rundt suksesskriterier for de gode løsningene. Spørsmålet om overføringsverdi er en relevant oppgave å knytte til reportasjene – hva kan vi lære av dette?

Videomaterialet ferdigstilles i flere utgaver

1. En helhetlig utgave som kan distribueres på DVD for fleksibel bruk i studiet, og ellers i presentasjonsøyemed hvor den vil være relevant. For eksempel kan Direktoratet kunne bruke stoffet eller deler av det på konferanser, seminarer osv.

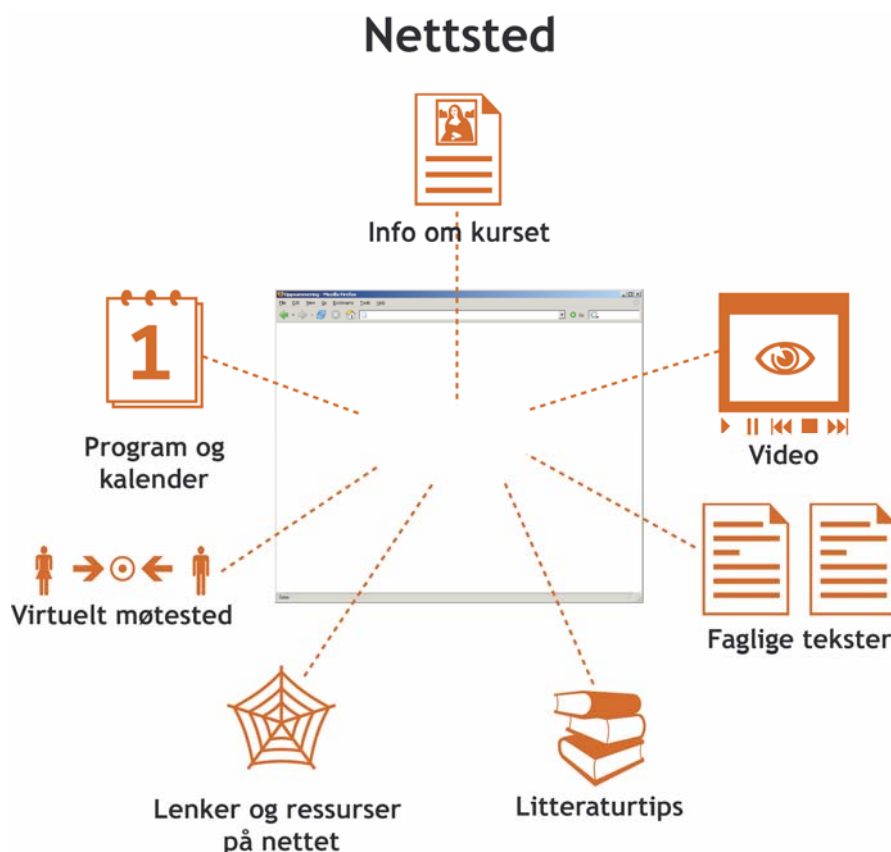
2. En helhetlig nettbasert utgave for streaming over nett.

3. En inndelt, nettbasert utgave som presenteres i rammen av det vi kaller ”interaktive læremidler”. Tanken er å lage en pedagogisk omgivelse for en – eller flere – sentral(e) problemstilling(er) hentet fra familien i videoen og la deltakerne analysere situasjonen gjennom ulike tilnæringsmåter.

Nettsted

Vi ser for oss at det til opplæringsprogrammet bør designes og etableres et nettsted som skal fungere som ”samlingspunkt” for deltakerne, og inneholde læringsressursene (alt faglig innhold) i programmet. Læremidlene vil være i form av tekstbaserte artikler, introduksjoner, oppgaver, videofilmer, linker til aktuell litteratur, forskning, kompetansemiljø og kontaktpersoner m.m. Nettstedet skal i tillegg være en ressurs for kursdeltakerne slik at de kan holde seg oppdatert på aktiviteter, finne informasjon om veiledere og mulig delta i asynkron kommunikasjon og diskusjoner.

I samarbeid med oppdragsgiver bør man vurdere om det skal opprettes et eget domene for nettstedet eller om det skal ligge under en eksisterende side/portal. Nettstedet bør være laget på en dynamisk plattform med et enkelt grensesnitt for vedlikehold og oppdatering. Vi tenker oss at tilbyder står for opprettelse og vedlikehold i en startfase, men at ansvaret for vedlikehold etter hvert flyttes til en nettstedsansvarlig hos oppdragsgiver.

Learning Management System (LMS)

De av deltakerne som velger å følge programmet som et studiepoenggivende løp ved HiL vil også få tilgang til HiL's LMS, ClassFronter, med en utvidet funksjonalitet for studieadministrasjon, kommunikasjon og veiledning. Om det i prosjektperioden viser seg ønskelig at alle deltakerne har tilgang til et LMS vil dette vurderes, men det vil i så fall kunne innebære en merkostnad i form av bl. a. lisenser.

Interaktive læremiddel

Det vil være mulig å utvide nettstedet med interaktiv bruk. Dette er imidlertid ikke lagt inn i budsjettet for utviklingsprosjektet så langt. Det er imidlertid en mulighet vi ønsker å diskutere med oppdragsgiver. Større grad av interaktivitet vil kunne gi mulighet for å gjenbruke videomaterialet i oppsummeringen av hver modul. Tanken er å lage en oppsummering av sentrale problemstillinger i en interaktiv presentasjon, og å integrere nettbasert video med nettbaserte pedagogiske verktøy. Hovedformålet med disse er å gi brukeren et spennende og stimulerende "repetisjonsverktøy" hvor de får sjansen til prøve seg på flervalgstester, se video, analysere og reflektere. Det kan brukes både individuelt og/eller i grupper.

Skriftlige læremidler

Litteraturanbefaling vil i hovedsak omfatte to bøker. Den ene boka er

Sosiale tjenester for familier som har barn med funksjonsnedsettelse, redigert av Ole Petter Askheim, Torhild Andersen og John Eriksen, utgitt på Gyldendal Akademisk forlag i 2004.

Denne boka setter fokus på tjenester og ytelse som etter sosialtjenesteloven er aktuelle for familier som har barn med funksjonsnedsettelse - og familienes opplevelse av tilbudene. Boken er et resultat av to konferanser under tittelen "Det er ikke barnet som er mest slitsomt, men alle kontorene og menneskene du må forholde deg til..." Kapitlene i boka er bearbejdede versjoner av innleggene på konferansen. Bidragsyterne til boka vil kunne trekkes inn i undervisningen. Det vil i undervisningen kunne trekkes vekslers på bidragsyterne.

Det andre litteraturbidraget er eksempelsamlingen som er under utarbejding i forbindelse med prosjektet "Samordning, fleksibilitet og brukertilpasning - de gode løsningene".

Det vil i tillegg nyskrives temabeskrivelser og innledninger til hver modul. I tillegg vil vi gi tips om annen litteratur, artikler, nettsider og lignende som er aktuell under den enkelte modul.

3. Gjenbruk og videreføring

Som nevnt i søknaden ser vi for oss en mulig forankring for videreføringen hos Fylkesmennene i Norge. Høgskolen i Lillehammer kan også ta ansvaret for videre gjennomføring dersom dette er ønskelig fra Sosial- og helsedirektoratet. Høgskolen og Østlandsforskning har også flere fagpersoner vi kan benytte som faglige innholdsleverandører ved stort volum. Hvis ønskelig kan vi levere både hele eller deler av opplæringsprogrammet i driftsperioden framover. Dersom en viderefører opplegget med fagsamlinger, regner vi kostnaden pr. deltaker for tre samlinger vil komme på kr. 3000 (beregnet etter 40 deltakere) + evt. reise, opphold og kurssted.

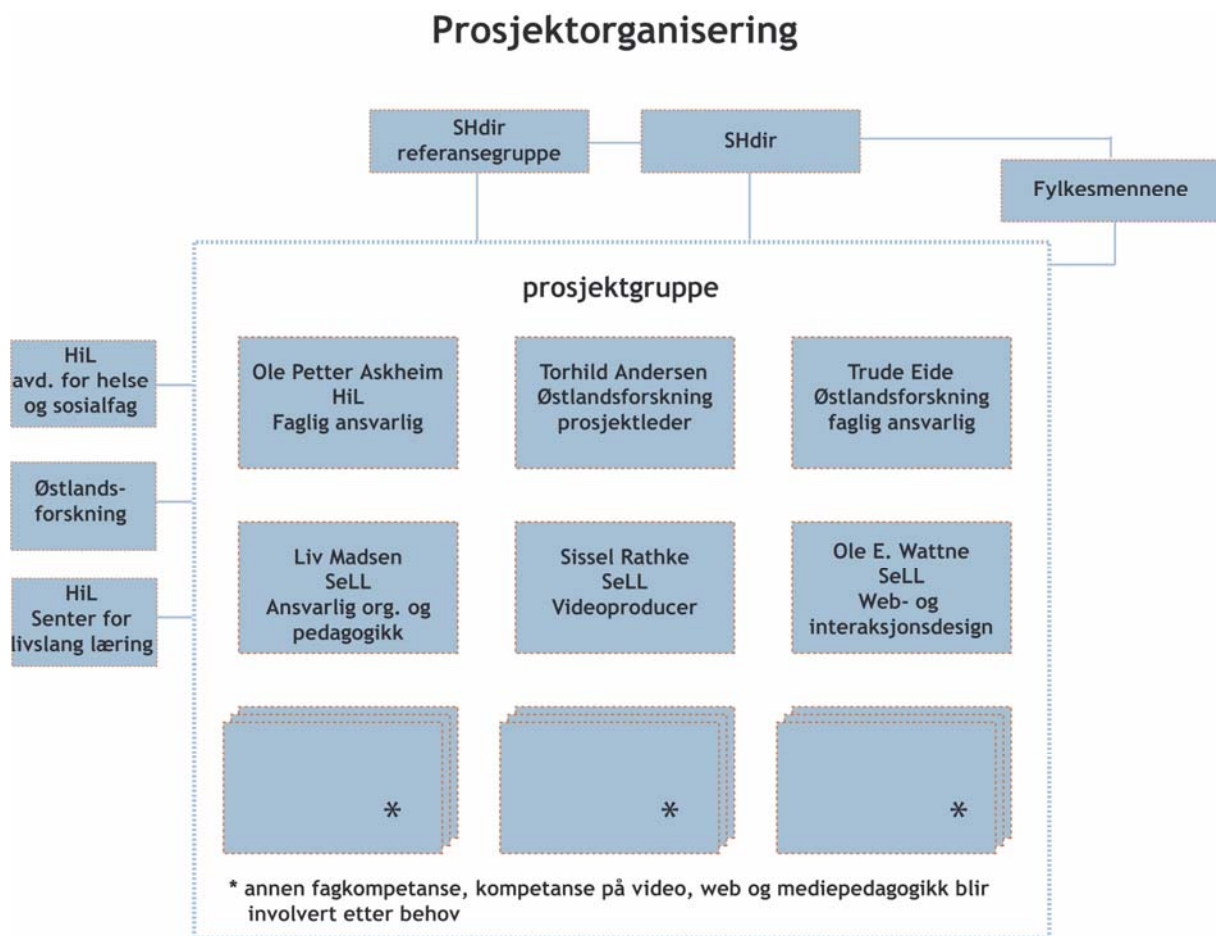
Ved at vi legger opp til et felles nettsted med tilgang til ALLE læremidlene der, har vi også gjort opplæringsprogrammet mer fleksibelt for videreføring av andre. Vår sterke tværfaglige kompetanse mener vi er vår styrke inn i utviklingsprosjektet og den kan brukes også videre i den langsiktige tenkningen. I samarbeid med oppdragsgiver bør man vurdere om det skal opprettes et eget domene for nettstedet eller om det skal ligge under en eksisterende side/portal. Vi tenker oss at tilbyder står for opprettelse og vedlikehold i en startfase, men at ansvaret for vedlikehold etter hvert flyttes til en nettstedsansvarlig hos oppdragsgiver.

En videre utvikling av opplæringsprogrammet ser vi for oss kan være f.eks opplæring av coacher i kommuner/regioner, arrangere konferanser innen feltet, små seminarer og også formelle studier.

4. Utviklingsprosjektets organisering, framdriftsplan og budsjett

Prosjektorganisasjon

Utviklingsprosjektet vil bli utarbeidet i et samarbeide mellom Østlandsforskning (ØF), Høgskolen i Lillehammer (HiL) v/avdeling for helse- og sosialfag (AHS) og HiL v/Senter for Livslang Læring (SeLL) med Østlandsforskning (ØF) som prosjektleder. Det er aktuelt å samarbeide med andre kompetansmiljø på feltet og med relevante organisasjoner. Vi påregner et nært samarbeide med sosial- og helsedirektoratet i utviklingsfasen og er åpen for justering av de foreløpige planer som ligger i dette tilbudet, i samarbeide med direktoratet og referansegruppen. Vi legger også opp til samarbeide og arbeidsfordeling med fylkesmennene i utprøving og videreføring av opplæringsprogrammet.

Prosjektets faser og budsjett

Fase 1: Utvikling av læremidler

Annet halvår 2005 er avsatt til utvikling av læremidler (videoproduksjon, design og teknisk installasjon, faglig tilrettelegging, skiving og forberedelser av samlinger).

Fase 2: Utprøving

Gjennomkjøring av alle tre moduler vil foregå i løpet av første halvår 2006. Det vil bli gjennomført 3 samlinger (januar, mars og april/mai) for flere kommuner sammen i en prøveregion.

Fase 3: Ferdigstilling, og klargjøring til gjenbruk

I løpet av første halvår vil opplæringsprogrammet justeres i henhold til løpende evaluering. Mai og juni avsettes i sin helhet til klargjøring og planlegging av videreføring av programmet til "eget bruk" for kommuner, fylker og direktoratet

Fase 4: Implementering

I implementeringsfasen som vi regner fra 01.07.06 til 01.07.07. stiller ØF/HIL seg til disposisjon for faglig gjennomføring av opplegget i de aktuelle kommuner/regioner/fylker. Dette dekkes da av deltakeravgift fra kommunene

Fase	Aktivitet		Kostnad
Fase 1 (høst 2005)	Videoproduksjon, teknisk tilrettelegging	SeLL	250 000
	Faglig produksjon og tilrettelegging	AHS ¹	71 500
		ØF	174 900
	Pedagogisk tilrettelegging	SeLL	21 000
	Prosjektledelse	ØF	31 800
	Drift		11 600
Fase 2 og 3 (vår 2006)	Utprøving, samlinger, evaluering og justering	SeLL tekn	250 000
		SeLL ped	21 000
		AHS	71 500
		ØF	174 900
	Prosjektledelse	ØF	31 800
	Drift		10 000
		Totalt kostnad eks.mva	1120 000
Fase 4 (høst 2006 og vår 2007)	Implementering		120 000 for tre samlinger/ pr.region ²

Fotnoter til budsjettet

¹ Basert på følgende timepriser: ØF: 795.-, HIL/AHS 650.-, HIL/SeLL: 700.-

² Vårt pedagogiske opplegg baserer seg på et aktivt samspill med fylkesmennene og KS både i utviklingsfasen og i videreføringen av opplæringsprogrammet. Det er lagt opp til tre samlinger, der vi i vårt budsjett har forutsatt et samarbeide med fylkesmannen mht rekruttering og teknisk arrangement. Faglig gjennomføring av tre samlinger innebærer en kostnad på kr 120 000.- (Kostnaden er basert på erfaringstall fra SeLL). Forutsettes 40 deltakere, blir kostnaden kr. 3000.- pr deltaker. I utviklingsprosjektet er kostnaden til faglig gjennomføring lagt inn i budsjettet, slik at denne ikke belastes deltakerkommunene. Kostnader til kurslokaler, reise og opphold for deltakerne må påregnes dekket av kommunene også i utprøvsperioden.

Rapport og evaluering juni 06 – Notat til referansegruppa

TaKT Opplæringsprogram

Notat til referansegruppa juni 06

1. Rapport fra utviklingsfasen

Utviklingsfasen for TaKT opplæringsprogrammet nærmer seg avslutning og det vi kaller ”gjennomføringsfasen” er under forberedelser. I løpet av høsten 2006 og hele 2007 skal opplæringen gjennomføres i 18 fylker – til sammen 54 samlinger (dato for gjennomføring finnes på nettstedet www.shdir.no). Høsten 05 var viet utvikling av læremidler, d.v.s videoproduksjon, design og teknisk installasjon, faglig tilrettelegging, vurdering og innhenting av innspill/samarbeidspartnere og forberedelser av samlinger. Våren 06 var konsentrert om gjennomføringen av pilotkurset, i Sør- Trøndelag fylke. Utviklingsfasen har totalt sett forløpt etter planen mht tid og avsatte ressurser, og vi har kommet i havn med det som bør være på plass på denne siden av sommeren.

Nettstedet http://www.shdir.no/takt/oppl_ring/

Nettstedet ble åpnet i januar. Her ligger nå praktisk informasjon om opplæringsprogrammet, program for samlingene, faglige presentasjoner fra samlingene m.m. Ettersom pilotsamlingene har blitt avvirket har fagstoff blitt lagt ut fortløpende. Her ligger nå også deltakerlister med kontaktadresser. Idebanken er opprettet og ambisjonen er at denne skal bli en viktig arena for presentasjon av ideer og løsninger.

Det er lagt opp til videre løpende oppdatering av siden også i gjennomføringsfasen. En løpende oppdatert nettside er et viktig knutepunkt for deltakerne, der de kan gå inn og se hva som skjer på neste samling, og hva som er lagt ut fra de andre deltakerne og fra medarbeiderne siden sist. Det er derfor viktig at nettstedet både holdes løpende oppdatert, at ”det skjer noe” der og at det er tilgjengelig. Det har i det siste periodevis vært ustabil tilgjengelighet på hele www.shdir.no, slik at vi ikke har vært så å jour som ønsket. Vi håper og regner med at dette er forbigående!

DVDen Jakten på de gode løsningene

Prinsesse Märtha Louise deltar på TaKT-DVDen med en egen introduksjon – en hilsen til deltakere i TaKT-opplæringen laget for anledningen.

DVDen til opplæringen er nå ferdig produsert. Hovedfilmen *Jakten på de gode løsningene* er på 35 minutter. Vi følger her familien Askeladd – mor, far, Per og Pål og lille Ester, som er funksjonshemmet – på deres vei fra den første, forvirrende tiden på sykehuset, gjennom møter med ulike hjelpere i det mangehodete tjenesteapparatet og fram til de inspirert av andre foreldre og i samarbeide med gode hjelpere finner løsninger for tilværelsen. Familien framstilles av amatørskuespillere, som vi møter i enkle filmscener og stillbilder. ”Eventyret” brytes opp av korte klipp fra intervjuer med to foreldre ”fra virkeligheten”, statements som bringer inn realismen i scenene. Filmen kan vises i sin helhet, eller som kapitler som elementer i et undervisnings- og diskusjonsopplegg.

DVDen inneholder også fire reportasjer som eksempel på ”Gode løsninger”. Tre av reportasjene er fra Larvik. Disse tre var opprinnelig planlagt som *en* reportasje, men vokste etter hvert til tre som illustrerer løsninger på flere nivå, og berører mange ulike tema i opplærings-

programmet. I tillegg ligger her en kort reportasje laget av NRK om teamorganisering i Lillehammer.

Prinsessens introduksjon ligger ute på nettstedet i sin helhet. Det gjør også en smakebit av Jakten på de gode løsningene. Filmen og reportasjene ble etter hvert så omfangsrike at det ville være praktiske ulemper knyttet til å legge dem ut på nett i sin helhet. Det er også pedagogiske ulemper knyttet til å legge ut filmen i sin helhet på nett. Som alternativ er nå DVDen mangfoldiggjort i 350 eksemplarer.

Pilotgjennomføring og planlegging av videre gjennomføring

De faglig arbeidet var i høst konsentrert rundt skrivning av filmmanus og planlegging og gjennomføring av opptak til film, reportasje og intervjuer. Det ble også gjort sonderingsarbeide i forhold til andre kompetansemiljø og - personer, tilgrensende opplæringstilbud og annen virksomhet – med tanke på både samarbeid og samordning, men også med tanke på avgrensning. Et viktig tema til avklaring har også vært organisering av opplæringsprogrammet som poenggivende masteremne.

Planleggingen av pilot samlingene ble delvis gjort i dialog med ”pilot”- fylke og - kommuner. Det tok lengre tid enn forutsatt å velge ut og etablere samarbeid med det som skulle bli prøvefylket, men vi kom i land, om enn med noe kort tid til å nå ut med informasjon og påmeldingsfrist for deltakerne. Pilotsamlingene ble gjennomført i mars, april og mai i Trondheim.

Plan for gjennomføring i alle fylkene ligger på nett, og søknadsfristen for de åtte første fylkene går ut i disse dager. Påmeldingen så langt viser at informasjonen har nådd ut og at ikke alle som ønsker kan få delta i denne omgangen, men at noen må prioriteres foran andre. Det er m.a.o behov for å forberede alternativ for de som ikke kommer med i denne omgangen (videoføring etter prosjektperioden, opplæringspakke til eget bruk eller annet)

Gjennomføringsfasen omfatter mange samlinger og mye reisevirksomhet. For å ivareta trygghet og fleksibilitet er det på ØF/HIL etablert et faglig team på 9 personer som kan alternere deltakelsen på de enkelte samlingene, slik at vi sikrer oss ved sykdomsforfall og behov for avlastning av andre årsaker. For å sikre samordning og formidling av erfaringer fra pilotgjennomføringene er det gjennomført et dagsseminar for involverte. Det vil også gjennomføres fagseminar ved slutten av hvert semester for faglig koordinering og evaluering.

2. Evaluering av pilotgjennomføringen

Det er gjennomført tre pilotsamlinger i Sør-Trøndelag som planlagt. Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har stått for informasjon til kommunene, mottak av påmelding og bestilling av kurslokaler.

Ved oppstart var det påmeldt 52 deltakere fra 10 kommuner (inkl to deltakere fra hjelpemiddelsentralen). Antallet påmeldte tilsier at ingen måtte avvises. Hvem som i praksis har deltatt på samlingene har variert mellom 56 personer, men frammøtet har ikke vært fulltallig; på samling 1 møtte 46, på samling 2 deltok 47 og på samling 3 var det 42 deltakere. Noe av variasjonen i frammøtte personer skyldes at vi i piloten åpnet for at noen flere fra enkelte kommuner kunne komme på samling 2, for å styrke kommunegruppene. Men det noe varie-

rende frammøtet og bytting mellom personer gir grunn til å understreke sterkere i invitasjonen at opplæringsprogrammet er ment å følges i sin helhet. Det er yttret ønske om kursbevis, det bør i så fall kun utdeles til dem som har deltatt på alle samlingene.

Samlingene ble gjennomført med faglig og pedagogisk innhold som planlagt. Det er lagt opp til veksling mellom innledninger/forelesninger, gruppearbeid på tvers av kommuner og gruppearbeid i kommunegrupper, øvelser i grupper og i par, diskusjoner i plenum og bruk av film, reportasjer og informasjon fra inviterte samarbeidsgjester. Program for samlingene og presentasjoner blir fortløpende lagt ut på nettstedet.

De to første samlingene ble gjennomført på ett hotell i Trondheim sentrum, den siste ble lagt til et annet hotell i sentrum. Kursopplegget varte kl 12-18 den første dagen og kl 9-16 den andre dagen. Lunsj er inkludert i programmet dag 2, dag 1 er det inkludert kaffepause med kaffemat. Den første samlingen ble noe preget av uklarhet bl.a. omkring hva som skulle inkluderes mht mat, men etter det har rutinene kommet på plass! Det er i programmet lagt opp til å samles til middag for dem som ønsker det dag 1. Dette har ikke fungert etter intensjonen denne gangen – de to første samlingene var det ingen som ønsket, den siste samlingen var det tre deltakere til felles middag.

På samling 1 og 2 delte vi ut et evalueringsskjema ved kursstart som ble levert inn ved samlingens slutt. På samling 3 ble evalueringen organisert som gruppearbeide med skriftlig referat. Ved alle tre samlingene var det avsatt tid avslutningsvis til tilbakemelding i plenum. Deltakernes tilbakemeldinger i form av skjema, referat og i plenum er oppsummert i et eget detaljert notat (vedlagt).

Samlet sett er erfaringene med både det praktiske og det faglige opplegget som er gjennomført i piloten - både deltakernes og våre – i hovedsak positive. Vi ser derfor ingen grunn til å gjøre omfattende endringer. Det ville de heller ikke særlig heldig å endre rammene for samlingene (antall, lengde, datoer) på det nåværende tidspunkt, da datoene allerede er annonsert og lagt til grunn for både potensielle deltakeres planlegging, booking av kurssteder og fagteamets logistikk.

Men det er aktuelt å foreta noen justeringer på bakgrunn av deltakernes tilbakemeldinger og våre egne erfaringer. De faglige involverte ved ØF/HIL gjennomgikk på dagsseminar 18.05.06 opplegget og erfaringene så langt. På bakgrunn av erfaringene diskuterte vi en rekke mindre forbedringer, først og fremst av pedagogisk art. I tillegg diskuterte vi noen tema det er naturlig og riktig å bringe videre til diskusjon med Shdir og/eller og referansegruppa.

3. Til diskusjon i referansegruppa

Møteplass på tvers av fag og nivå i kommunen

Den opprinnelige målgruppa i bestillingen fra Shdir var ”saksbehandlere” i kommunen. Underveis i utviklingsprosessen har målgruppa blitt utvidet i dialog mellom oss, SHdir og referansegruppa, og invitasjonen retter seg nå mot en rekke faggrupper og stillinger på fra ”bakkenivå” til ledelsesnivå – til de som *arbeider med eller har ansvar for tjenester til barn med funksjonsnedsettelse og deres familier.*

I promotering av opplæringsprogrammet og i utvikling av opplegget har vi vektlagt at dette ikke bare skal være et kurs, men *også en møteplass*

- mellom nivå (ledere, saksbehandler og tjenesteutøver)
- mellom fag og enheter
- mellom linjer og forvaltningsnivå

Kommunene har derfor blitt invitert til (og anbefalt) å melde på et tverrfaglig team. Erfaringene fra å delta med tverrfaglig grupper fra kommunene har vært veldig positive i Sør-Trøndelag. Deltakerne melder tilbake at det har vært nyttig både å jobbe sammen på samlingene og viktig for arbeidet videre i hverdagen. Noen av deltakerkommunene hadde på forhånd et etablert og velfungerende tverrfaglig samarbeide, mens andre kommunegrupper kjente knapt til hverandre på forhånd. Det faglige og pedagogiske opplegget med arbeide i kommunegruppene vurderes allikevel som nyttig og relevant for alle gruppene, og det gis uttrykk for at utbyttet er best for de som har en gruppe. Vi vil derfor understreke betydningen av at kommunene også i fortsettelsen melder på tverrfaglige grupper og at det ved prioritering av deltakerkommuner prioriteres hele kommunegrupper!

Vi skulle gjerne imidlertid gjerne sett enda bredere tverrfaglighet. Det er en utfordring å få flere faggrupper bedre representert, særlig skolesektor etterlyses. Ved sluttevalueringen ble det påpekt at ledelsesnivå i kommunene burde vært sterkere representert av hensyn til den videre forankring – minst en leder pr kommune, var ønsket fra noen av deltakerne.

- *Hvordan nå bredere ut til flere faggrupper, få flere til å se relevansen?*
- *Skal vi appellere sterkere også til ledernivå om å delta?*

Møteplass mellom kommuner

Samlingene har også skullet fungere som en møteplass for utveksling av erfaringer og ideer mellom folk fra ulike kommuner. Dette har først og fremst blitt ivaretatt ved gruppearbeide på tvers av kommunetilhørighet på alle samlingene og særlig ved presentasjoner fra kommunene på siste samling. På den siste samlingen ble det imidlertid etterlyst mer "tvang" mht å delta i sosialt samvær i form av obligatorisk middag og overnatting ihvertfall på noen av samlingene (første og/eller siste). I forhold til nettverksbygging både internt i kommune og mellom kommunene vil det være er fordel.

Opplæringsprogrammet har ingen deltakeravgift, men kommunene må bekoste reise, mat (utenom kurstiden) og overnatting. I piloten slo dette slik ut at det blir dyrere for de som bor langt unna, enn dem som bor sentralt nært Trondheim og ikke trenger overnatting. Det ble invitert til "felles middag for dem som ønsker det". Tilbakemeldingene på dette var at man vanskelig kunne kreve kommunen for dekket middag når det ikke var en del av kursopplegget. Dermed ble det ingen felles sosiale samlinger i pilotgjennomføringen. .

- *Bør vi legge inn obligatorisk middag på en eller flere samlinger (bekostet av kommunene) og informere om dette ved påmelding? Risikerer vi da færre påmeldte pr kommune?*

Samhandling mellom linjer og nivå

Ambisjonen om å være en møteplass mellom linjer og forvaltningsnivå blir først og fremst ivaretatt på siste samling, der en rekke samarbeidsparter er invitert som gjester. I Sør-Trøndelag hadde hjelpemiddelsentralen med to deltakere på hele kurset – påmeldt på eget initiativ. Barnehabiliteringstjenesten skulle også inviteres til å delta på kurset, men informasjonen glapp et sted på veien, så det var ingen deltakere derifra.

Både pilotreferansegruppen i Sør-Trøndelag, deltakere på kurset og representant fra barnehabiliteringstjenesten selv gir uttrykk for at det er viktig at noen fra barnehabiliteringstjenesten

deltar på hele opplæringsprogrammet, ikke bare som gjest på siste samling. Samhandling, samarbeide og kommunikasjon mellom første og annenlinjetjeneste pekes på som en utfordring i utformingen av helhetlige tilbud til barn med funksjonsnedsettelse og bør være et viktig tema i opplæringsprogrammet.

- *Som bidrag til å styrke samhandlingen mellom nivå er det ønskelig å sette av noen plasser til barnehabiliteringstjenestene. Av samme grunn bør det vurderes å avsette noen plasser til noen lokale trygdekontor/NAV (evt. fylkestrygdekontor?), evt. BUP og Statlig pedagogisk støttesystem.*
- *Hvordan skal vi i så fall rekruttere?*

Samhandling med brukersiden

Flere ønsket seg mer medvirkning fra brukersiden i selve opplæringsprogrammet. Vår vurdering er at "brukerstemmene" er relativt godt representert først og fremst i filmen "Jakten på de gode løsningene" som er basert på foreldreintervju, eksempelsamlingen "Gode løsninger" som og forskning som ellers presenteres. Men det er meningen at brukerorganisasjoner skal delta på siste samling. Det er gjort henvendelse til SAFO og FFO sentralt med forespørsel om å viderefordre invitasjon til aktuelle lokale/regionale representanter om å delta på den siste samlingen i respektive fylker. Det ser ut til at SAFO har videresendt henvendelsen til HBF, men uten at det har gitt resultat. Vi fikk ingen tilbakemelding på invitasjonene fra brukerorganisasjoner i Sør-Trøndelag, og dermed var ikke brukersiden beklageligvis ikke representert på samlingen der.

- *Hvordan får brukerorganisasjonen på banen?*

Videreføring

Påmeldingen til de åtte neste fylkene viser så langt at informasjonen har nådd ut og at ikke alle som ønsker kan få delta i denne omgangen, men at noen må prioriteres foran andre. Det ser ut til at det behov for å tenke på og forberede alternativ for de som ikke kommer med i denne omgangen (videreføring etter prosjektperioden, opplæringspakke til eget bruk eller annet). Kanskje finnes det kreative løsninger?

- *Hva skal vi svare dem som ikke får plass i denne omgang?*

Evalueringsnotat fra pilotsamlingene 18. mai 06

Opplæringsprogram Evaluering samling 1

Oppsummeringen av erfaringene fra samling 1 er basert på 33 innleverte evalueringsskjema fra deltakerne. På spørsmålet om hvordan deltakerne vurderer samlingene totalt sett på en skala fra 1-10 (der 10 er best) er det gjennomsnittlige svaret for denne samlingen **7,03**.

Om det faglige innholdet på samlingen

Om lag halvparten (16) av deltakerne kommenterer det faglige innholdet på samlingen under ett som *bra, OK, godt, matnyttig*.

I tillegg til disse omtaler en tredjedel av deltakerne (11) fram dag 2 med lovverket som tema som i spesielt positive ordelag, f.eks:

- *fikk en del tankevekkere – særlig lovverket*
- *artig vinkling på lovverket*
- *veldig relevant i forhold til utfordringer i arbeidsdagen*
- *god foreleser*

Dag 1 får noe mer blandede vurderinger (utover de 16 som omtaler hele samlingene som faglig bra/OK). Flere av kommentarene (8) dreier seg om at mye av stoffet er kjent fra før; *mye selvfølgeligheter, lite nytt, for grunnleggende*.

To sier det ble brukt *for mye tid på ord og begrep* og en annen ønsket *en mer presis forelesning*.

Tre av deltakerne nevner spesielt filmen som *bra* og *illustrerende*.

Andre enkeltkommentarer:

- *hadde forventinger om å få høre mer eksempler på "de gode løsninger"*
- *flere historier fra foreldre ønskes*
- *jeg håper å se bedre sammenheng og få med meg et verktøy når 3 samlinger avsluttet*
- *mye som går på ledernivå*

Om pedagogiske arbeidsmetoder (forelesning, gruppearbeid, trening) på samlingen

Flertallet (18) omtaler arbeidsmetodene som *bra, fin blanding, god veksling, ok variasjon*

Et par kommenterer at det var for god tid til gruppearbeidet dag 2, og for kort tid første dag. De øvrige kommentarene om gruppearbeid vs forelesninger peker i forskjellige retninger:

- **Lange forelesninger første dag**
- **Flinke forelesere**
- **Fine power pointer, tydelig formidling**
- **Litt mye utenom prat i gruppen bedre med forelesninger**
- **Det er viktig med korte økter og pauser**
- **Mye på en gang**
- **Begge dager; lite egnet med drøftinger like etter lunsj og på slutten av første dag**
- **Kasus OK**

Mer om tidsdisponeringen (fordeling av tid til forelesninger, gruppearbeid, plenumsdiskusjoner)

Flertallet (20) sier om tidsdisponeringen at den er *bra, ok, fin balanse*

5/6 kommenterer at de ønsker *mer tid på forelesninger og plenum og kortere gruppearbeid*.

En kommenterer *noe lange økter* generelt, mens en kommenterer at *dag 1 blir lang for dem som er tilreisende*

Om praktisk tilrettelegging, informasjon (før og under samlingen)

1.1 *Under halvparten (11) svarer ok, bra – dvs utelukkende positivt om praktisk tilrettelegging.*

De fleste (9) kritiske kommentarene handler om informasjon på forhånd om kurset; tid, sted, program, om mat, om at man skulle ha med lovbøker .m.m. Uklarhet omkring mat (inkludert/ikke inkludert) første dag er også kommentert. Men flere kommenterer at det gikk bedre dag 2, etter *surr og startvansker* dag 1

Ellers er det ønsket *litt flere 5 min pauser og at kl 12-18 er en for lang økt uten mat*, men her er også positive kommentarer om *ellers god tilrettelegging og info – flott sted å ha kurset!*

Konkrete forslag til forbedringer

Her følger forslagene i sin helhet:

- *Bedre info på forhånd*
- *Mindre tid til gruppearbeid. Bruke mindre tid på gjennomgang av gruppearbeidet*
- *Mer info på forhånd, men det kan skyldes videre info fra 1. saml (som jeg ikke var på)*
- *Flere småpauser – litt lange økter (2timer er for lang tid).*
- *Starte samlingen tidligere (kl 10.00) og heller slutte før 18. (lang dag for de som har reisetid)*
- *Ønskelig at dere starter tidligere første dagen. (Litt lenge å holde på til kl 18)*
- *Si mer om bakgrunnen for programmet*
- *Vil kanskje fokusert mer på tverrfaglig/etatlig*
- *Mye bedre forhåndsinformasjon. Konkret med tidspunkt, forelesere. Info om hvilke lov vi skal ha med mye tidligere (tid til å skaffe den). Info om hva vi bør ha tilgjengelig av meldinger NOU osv på forhånd*
- *Litt oftere pauser*

...og andre kommentarer

- Kunne brukt bare 1 dag på dette faglige innholdet. Unødvendig lang tid til gruppearbeid
- Innholdet kunne vært gjennomgått på en kursdag om vi hadde begynt kl 9 første dag – og gj.gang av dette i ettertid
- Jeg tror dette kan bli nyttig
- Svært godt fornøyd med "jussen" og foreleser her, Engasjerende, klar og tydelig. Har humor!
- Kjemperelevant
- Hyggelig, trygg tone
- Blir spennende å bli med neste gang
- Hvem kan holde konsentrasjonen i 6 timer (første dag) uten mat? Ikke jeg
- Meget fornøyd
- I forhold til tilrettelegging strever vi spesielt med det tverrfaglige samarbeidet. Behovet i vår kommune å få metoder/verktøy for å samarbeide – kommunisere. Det er bla et problem at for eksempel psykiatritjenesten, barnevern/sosialtjenesten og noen ganger PPT "melder seg ut" i tverrfaglig samarbeid som ansvarsgruppe og lignende arbeid. Etterlyser samarbeidsverktøy
- Viktig m/kaffe, mat for oss som er langveisfarende
- God mat !!
- Viktig i det videre løp at forelesningene/fagstoffet er tilpasset den kompetansen forsamlingen har for å få læring og evt. endring av adferd...
- Jeg lurer på de kommunene som ikke er her kanskje er disse som trenger mest? For kort tid fra vi fikk vite om dette til kursdagen – årsak til at flere ikke kom.
- Fikk lite for informasjon før kurset. Bla hadde vi ikke program før oppstart, blir ikke så "uforbereid" da.
- Veldig lærerrikt og positivt opplæringsprogram nyttig i forhold til arb. hverdagen. Bra at det rommer så mange sentrale temaer og at det går over flere dager. Akkurat passe antall deltagere
- Lett forståelig, godt forklart
- Ble sent ferdig første dag. Det er tungt med gr.arbeid kl. 17.30. Vanskelig å ta imot kunnskap så sent på dagen.

Opplæringsprogram Evaluering samling 2

Oppsummeringen her er basert på 25 innleverte evalueringsskjema. På spørsmålet om hvordan deltakerne vurderer samlingene totalt sett på en skala fra 1-10 (der 10 er best) er det gjennomsnittlige svaret for denne samlingen 7,28

Om det faglige innholdet på samlingen

Flertallet (15) omtaler det faglige innholdet utelukkende som *bra (til kjempebra!), ok, relevant.*

I tillegg til disse kommentarer flere (8) at de kjenner teoriene (kommunikasjon) relativt godt fra før, men at dette allikevel var positivt, eks:

- Overraskende positivt selv om kommunikasjon er godt kjent
- Mye har jeg hørt flere ganger i forskjellige sammenhenger. Mange selvfølgeligheter. Men intensjonen med å inspirere til undring og ønske om å lære mer er oppnådd.
- Dei praktiske øvingane gav innhaldet og "løft" til teorien. Veiledningstreninga var bra.
- temaene ble noe "repeterende" denne gangen for meg men alltid nye vinklinger er bra.
- Mye stoff var kjent men viktig m/repetisjon

- *Kjent stoff, men fint å få løftet frem igjen*

En av deltakerne mener undervisningen i *kommunikasjon må ha et faglig høyere nivå* og en annen sier *stoffet var kjent og ..kunne ønske seg ny info*

En av deltakerne kommenterer forelesningen om samarbeidsutfordringer på systemnivå som *tungt og langdrygt stoff*

Om pedagogiske arbeidsmetoder (forelesning, gruppearbeid, trening) på samlingen

Halvparten (15) svarer *bra, ok, meget bra, svært bra* under dette temaet

I tillegg trekker flere (5) fram gruppearbeidene som *flotte, lærerike, engasjerende, med gode oppgaver og at det er bra med mye gruppearbeid.*

En peker spesielt på *veiledningsøvelsen som svært bra* og en annen trekker fram *samarbeidsøvelsen 2 dag.*

En mener *forelesningene har vært litt elementære*, en annen mener de har vært litt *tunge og trenger flere eksempler.*

En ønsker seg *mer fag/forelesninger.*

En omtaler samlingen som *godt planlagt!*

Om tidsdisponeringen (fordeling av tid til forelesninger, gruppearbeid, plenumsdiskusjoner)

Flertallet (17) er fornøyd med tidsdisponering, og svarer *OK, bra, flott, meget bra, svært bra*

To mener første dag burde startet og sluttet tidligere

En ønsker noe mer forelesninger med konkret faglig innhold, basert på fakta, forskning, siste nytt innen arbeidet

Andre kommentarer:

- ***God, men tema oppleves relativt kjent slik at en kan vurdere å bruke mindre tid til kommunikasjon.***

- ***Den ene økten med forelesning ble for lang***

- ***Det er fint å slippe å sitte rolig hele tiden. Bra med veksling mellom teori og gruppearbeid og diskusjon***

- ***Mer tid til forelesninger – litt mindre "lek" – spes. 1 dag.***

- ***Forelesing litt lang – kan ta en pause midt i***

Om praktisk tilrettelegging, informasjon (før og under samlingen)

Alle svarer positivt denne gangen – *svært bra, ok, meget bra, godt organisert.* Og flere legger til *bedre enn sist.*

Den eneste negative tilbakemeldingen går på manglende grupperom.

Flere kommenterer *god mat og greit organisert; fint med kaffe-vann-frukt*

Konkrete forslag til forbedringer

- 1. dags samling – noe lang dag
- Flere forelesninger, men fremdeles med øvelser og gruppearbeid i mellom. Nyttig med begge deler.
- Noe mer observasjon fra kursholdere i de forskjellige gr.arb.
- Problematisere og evidensbaserte temaene ytterligere. Kommunearbeider har ofte jevnlig samlinger med tema kommunikasjon og samarbeid. Det grunnleggende har vi inne. Mer på jakt etter gode løsninger og å kjenne seg sjæl.
- Vår utfordring er å lage bedre løsninger i kommunen. Vi trenger kunnskap om løsninger, strukturer, - og om saksgang/forvaltning i tillegg til kommunikasjonkunnskap. Mye kjent innhold mht kommunikasjon
- Få utdelt forelesningsnotater før gjennomgang, Ha grupperom til øvelser
- Dette fungerte godt
- Synes kommunene burde fått sitte/jobbe sammen. Vi jobber ikke til daglig sammen og skal ha en ansvar for å videreføre det vi lærer her videre. Tverrfaglighet blir det automatisk, da vi ble utvalgt med det utgangspunktet fra kommunene.

..og andre kommentarer

- Lærerikt, flinke/dyktige og behagelige forelesere! Lykke til videre
- Synes TAKT spriker i alle retninger, Skulle ønske det ble fokusert mer på organisering av gode løsninger tidligere i opplegget. Individuelle Plan og godkommunikasjon/relasjoner er kjent stoff, vi vil videre. TIPS: stram inn samling 1 og 2. eks må være med – bruk mer tid på siste tema: gode løsninger.
- Fint at filmen blir brukt som illustrasjon. God jobb som "kursledere". Engasjerte.
- Konklusjon: Kurset var godt, men en kan vurdere om en bruker tiden på de viktigste områdene.
- Fint å bli satt på grupper på tvers av kommunene og yrkene – da får vi andre perspektiv på kvardagen – det er bestandig nyttig. Knytte kontakter.
- Bra å få diskutert faktiske problemstillinger med utenforstående i veiledningsgruppen
- Bra jobba!
- Kunne startet kl 11 første dag. Grupper på tvers av kom. er positivt. Lettere å bli kjent på den måten/spre erfaring (utveksling).
- Inspirerende
- Gode kaker, GOD MAT
- Mye bedre lokaler. men synd at det ikke var grupperom tilgjengelig. God, man litt sein lunsj.
- Mye bedre lokaler denne gangen

Opplæringsprogram sluttevaluering - samling 3

På den siste samlingen ble evalueringen organisert som gruppearbeid i grupper på tvers av kommuner, med skriftlig referat fra hver kommune. Et par kommunegrupper (som måtte reise) har sendt inn tilbakemelding i ettertid.

Den første oppgaven bestod i å vurdere måloppnåelse i forhold til de målene som har vært presentert for kurset:

Deltakerne skal

1. Øke sin kunnskap om den velferdspolitiske rammen rundt familier med barn med funksjonsnedsettelse
2. Øke sin kompetanse på aktuelle lover, regler, rettigheter, ytelser og tjenester
3. Øke sin innsikt i familiens utfordringer i hverdagen og i møte med hjelpeapparatet
4. Bli bevisst betydningen av egen kommunikasjon
5. Utvikle kunnskap om og ferdigheter i kommunikasjon og samhandling med brukere
6. Utvikle kunnskap om og ferdigheter i hvordan de kan kommunisere på tvers av faggrensene, sektorer og forvaltningsnivå.
7. Dele erfaringer
8. Bli bevisst egne muligheter for å skape endringer i egen organisasjon.
9. Bli inspirert
10. Formidle gode ideer og løsninger
11. Få nye ideer
12. Se nye mulige samarbeidspartnere og samarbeidsmåter
13. Se nye løsninger
14. Planlegge videre samarbeid etter kurset

Den andre oppgaven bestod i å beskrive hva som fungerer og hva som bør endres m.h.t.

- Faglig innhold
- Arbeidsformer
- Organisering av samlingene og kurset
- Andre ting

I hvilken grad er målene nådd?

Oppgaven med å vurdere måloppnåelse var nok i det mest detaljerte laget, bare en av gruppene har gitt systematisk tilbakemelding på det:

- Pkt 1 og 2 Lite nytt i forhold til det vi vet om lover og regler (pkt 1 og 2)
  - forelesning samling 1 var god
- Pkt 3 Mye kjent, men bevisstgjøring og nyttig påminnelse
- Pkt 4 Ulikt hva gruppen har erfart, men nyttig og en inspirasjon til bevisstgjøring
- Pkt 5 for høyt mål, kan ikke forvente å oppnå dette på så kort tid
- Pkt 6 gruppen har ikke opplevelse av å fått arbeide direkte med dette
- Pkt 7 stor grad av erfaringsutveksling
- Pkt 8 må sees i sammenheng med målgruppen for kurset. Det burde være med en fra hver kommune – på ledernivå
- Pkt 9 –11 Har fått inspirasjon og trygghet i forhold til "utradisjonelle" løsninger
- Pkt 12 Samarbeidspartnere er kjent, men mer åpen for nye samarbeidslinjer
- Pkt 13 Reflekterer mer over flere muligheter
- Pkt 14 Noe planlegging videre

Faglig innhold

Vi gjengir her kommentarene til faglig innhold fra hver gruppe i sin helhet:

- Filmen " Jakten på de gode løsningene "var engasjerende
- Brukte for mye tid på diskusjon om bruk av begrep (borger-bruker)
- Flink jurist som knyttet foredraget opp mot praktiske erfaringer (men overvekt av temaer knyttet opp mot sosial og barnevern, ville gjerne ha case med funksjonshemmede barn i tillegg)
- Samling 2: Fin balanse mellom teoretiske og praktiske øvelser. Litt tungt stoff om samarbeidsutfordringer på systemnivå
- Samling 3: Veksling mellom film og teori er bra. Lite faglig innhold

- Hva er god løsning i den enkeltes kommune? Litt vanskelig å trekke ut de gode løsningene fra kommunene, selv om det var mange gode framlegg.
- Informativt med de inviterte gjestene.
- Fått faglig påfyll/oppfrisking (lite ny kunnskap)
- Samling 1 dag 1: Veldig kjent stoff. unødig mye tid på så kjent stoff. Dag 2; ang. loven og lovens muligheter; veldig lærerikt og god foreleser
- Samling 2: Brukt for mye tid på individuelle kommunikasjonsferdigheter. Mer tid på kommunikasjon i grupper og veiledning (kollega). For elementært stoff om kommunikasjon
- Samling 3: mye interessant og stort mangfold men for kort tid og for stor forskjell på tidsbruk og spørsmål til gruppene. Savner innspill fra familier som har erfaringer på godt og vondt. Dag 2 nyttig med info fra ulike samarbeidspartnere.
- Lærte mye om kommunikasjon annen samling
- Vi er blitt inspirert til å skaffe oss ny kunnskap
- Samarbeid på tvers av kommunene (formelt/uformelt) har gitt oss inspirasjon og nye ideer
- Forelesningen om kommunikasjon kunne ha hatt et høyere faglig nivå
- Savner representanter fra pårørende grupper i forhold til presentasjon siste dagen
- Mer fokus på familien som helhet/sorgprosessen i forhold til å få et funksjons-hemmet barn

Arbeidsformer

- Brukbar balanse mellom teoretisk innhold og de praktiske øvelser.
- Gruppearbeid og case er med på belyse hverdagssituasjonen bedre.
- Variert- passe utfordrende
- For oss som kom fra samme kommune var det nyttig å jobbe kommunevis. Uoversiktlig for de som kom alene fra kommune
- Fin fordeling mellom plenumsforelesning og gruppearbeid. Bra med forskjellig sammensetning av gruppene på tvers av kommunene og kommunevis/bydelsvis

Organisering av samlingene og kurset

- Opplevde at det var forvirring om lunsj og hvem som skulle være med på første samling. Dette bedret seg heldigvis.
- Lange dager, heller begynne litt tidligere den første dagen av samlingene.
- Enkelte lange arbeidsøkter, kunne vært bedre organisering av tidsbruk.
- Hvis det er et ønske at kommunene skal samles på kveldstid, f.eks middag ,så bør det organiseres og avklares på forhånd av kursholderne.
- Uklar invitasjon om innholdet i opplæringen
  - misvisende info om lengde og omfang
  - manglende program
- For kort mellom samlingene
- Ønske om bedre struktur på møteledelse siste samling første dag
- Fint å ha mulighet til å jobbe mellom samlingene. Fint med to dager i strekk.

- Uheldig med kursdager på samme dag som andre kurs som fylkesmannen arrangerer.
- Fint med pauser, god mat frukt
- Ok med to dager x3- greier å fordøye stoff mellom hver samling. Bra med gruppeoppgave.
- Skulle ønske alle samlingene var med overnatting for alle. Den uformelle kontakten/ utvekslingen hadde da blitt enda bedre
- Ønsker en oppfølgingssamling om 1-1/2 år for samme deltakerne for å se om noe er endret/ideer er satt ut i livet

Andre ting

- Vi syntes filmen var så bra. Kan den kjøpes?
- Forelesere med mer spesifikk kompetanse på de ulike tema?
- Lett form på kursdagene og gode kurssteder
- Ønske om mer presisering av oppgaven som skal presenteres slik at presentasjonene blir mer spisset mot konkrete gode løsninger i stedet for "fine tanker" og organisasjonsstruktur
- Fungert som bevisstgjøring; jobbe mer sammen rundt behovene barna har, samarbeid med barnehager m.fl, samarbeid på tvers f.eks skole-avlastning
- Bra å treffe fagfolk i andre kommuner, utveksle erfaringer
- Utveksle erfaringer fra kurset med samarbeidspartnere i egen kommune, gi info videre
- Bli inspirert, god tone
- Bra med to dager, samlingene har blitt for tette i forhold til gruppesamarbeid osv i mellom...samtidig må det være tett
- Dårlig møtestruktur dag 1 samling 3 på framlegg, bedre å få samlet spørsmålene til slutt
- Middag kunne vært planlagt – fast møtepunkt, bestilt
- Godt faglig innhold
- Arbeidsformen har vært bra, med gruppearbeid og forelesninger
- By - representanten i gruppa synes forskjellen mellom Trondheim og de andre kommunene er for stor. Problemstillingene er forskjellige – en bydel i Trondheim er nesten større enn alle de andre til sammen. Behov for et slikt kurs med andre storbyer
- Hjemmeoppgaven var nyttig, brukte litt for lang tid på presentasjonen. ulike tolkninger av oppgaven, gjorde også sitt til at det ble en interessant gjennomføring av fremlegg
- Litt lange dager, den første kursdagen. Kunne begynt tidligere på dagen
- Flere følte at litt ulike faggrupper var mest nyttig. viktig med god informasjon forut for kurset til ulike etater – slik at hver kommune blir mest mulig tverrfaglig representert
- Det faglige innholdet har vært meget bra
- Gruppearbeid i kombinasjon med forelesning har vært veldig bra. gruppe arbeid på tvers av kommunene er nyttig – kan utveksle erfaringer.
- Bred representasjon av forskjellige faggrupper. til tross for dette har alle hatt stort faglig utbytte
- Det blir enklere å få gjennomslag for nye tiltak når man kommer tilbake til kommunen, hvis flere faggrupper har vært representert.
- Greit at vi må notere ned hva vi tenker å gjøre videre – blir mer forpliktende

- Pilotkommunene ønsker å få en tilbakemelding når TaKt-prosjektet er gjennomført til alle landets kommuner – nyhetsbrev?
- Gleder oss til å følge ideene som vil komme inn (på idebanken).
- Presentasjonsrunden fra eksterne gjester har også vært nyttig, vi fikk mye god info her, som vi kan bruke og vil ta kontakt med (har allerede tatt kontakt med familievernkontoret)
- Erfaringsutveksling med de andre deltakerne både under fagdagene og ellers var også svært nyttig, mange gode råd og tips som vi vil ta med oss videre. Likedan fra videoen fra Larvik kommune og eksemplene i heftet TaKT

Innspill fra sluttevaluering i plenum samling 3

Etter gruppearbeidene åpnet vi for en kort tilbakemeldingsrunde i plenum. Innspillene oppsummeres her:

- Hva med alle de andre kommunene som ikke er her? Kanskje det er *de* som skulle vært her?
- Det bør settes av noen plasser til barnehabiliteringstjenesten – de bør være med på hele kurset!
- Det bør være mer eksempler fra brukerne
- Brukerorganisasjoner bør inn!
- Debatten med samarbeidsparter på siste samling bør deles i to; Ett tema om samarbeide mellom 1 og 2 linjetjeneste med der barnehabiliteringstjenesten, BUP og pedagogisk støttesystem er med. Og ett tema med presentasjon av prosjekt som Hva med oss?, Familieprosjekt, HomeStart o.s.v.
- Mer om forskning om funksjonshemmede
- Det er viktig å være et tverrfaglig team fra kommunen her!
- Ledere fra kommunene bør også være med
- For å bygge nettverk bør det være obligatorisk med noe sosialt og overnatting – i hvert fall på siste samling!
- Mer om lovverk
- Begrepet "Opplæringsprogram" skaper andre forventninger – kalle det noe annet, noe med "nettverk" eller "kurs"?
- Ide; gruppearbeid med utgangspunkt i "gode løsninger" fra andre steder i landet
- Nyttig å jobbe innad i kommunegruppa!

Informasjon fra nettstedet

http://www.shdir.no/takt/oppl_ring pr august 06

Arbeider du med eller har ansvaret for tjenester til barn med spesielle behov og deres familier?

Jobber du i skole, sosialtjeneste, helsetjeneste, barnevern eller på NAV-kontor? Er du helsesøster, ergoterapeut, lærer, førskolelærer, rektor, spesialpedagog, fysioterapeut, lege, PP-rådgiver, koordinator eller konsulent for funksjonshemmede, ansatt i avlastningsbolig, kultur- eller fritidsarbeider, informasjons- eller servicearbeider? Er du leder, saksbehandler eller tjenesteyter? Har du ansvar for noen av kommunens tjenester til barn med funksjonsnedsettelse? Eller arbeider du med familier med barn med funksjonsnedsettelse på annet vis?

...og er på jakt etter gode løsninger?

Da tilbys du et opplæringsprogram for deg og dine samarbeidspartnere – på alle nivå og i alle etater. Opplæringsprogrammets mål er å bidra til å skape gode løsninger for familier med barn med funksjonsnedsettelse. Vi tror gode løsninger skapes i samhandling mellom familiene, deres nærmiljø og hjelpeapparatet. Vi tror gode løsninger krever kunnskap om familienes rammebetingelser, deres livssituasjon, behov og ønsker. Vi tror også gode løsninger krever kunnskap om lover, regler, tilbud og muligheter. Gode løsninger krever også ferdigheter og klokskap i møtet mellom brukere og hjelpeapparat og i samhandlingen mellom kolleger, profesjoner og etater. Derfor er opplæringen bygd på de tre pilarene:

Foto: Trude Lindland

Kunnskap, klokskap og samhandling

Opplæringen er organisert i tre moduler som kan tas som kurs uten eksamen eller som [en videreutdanning som gir studiepoeng](#). Opplæringsprogrammet omfatter regionale samlinger, selvstudier og jobbing i nettverk. Det legges vekt på at opplæringen skal være praksisnær, nyttig og relevant. Programmet vil bli tilbudt alle kommuner i 2006 og 2007

Opplæringsprogrammet er finansiert av Sosial- og Helsedirektoratet. [Østlandsforskning](#) og [Høgskolen i Lillehammer](#) er faglig ansvarlig og fylkesmennene er arrangører.

Tema i opplæringsprogrammet

Opplæringsprogrammet er delt i tre temaer som gjenspeiles i de tre modulene.

Familier med barn med funksjonsnedsettelse – i velferdspolitikken og i hverdagen

Modul 1

Den første modulen danner et rammeverk for opplæringsprogrammet og er bygd opp av fire deler:

1. Familiens utfordringer i hverdagen og i møte med hjelpeapparatet

Denne delen tar opp familiens opplevelser med å få et barn med en funksjonsnedsettelse og hvilke konsekvenser endringen skaper for familiemønstre, familierelasjoner og kjønnsrollemønstre. Det legges særlig vekt på familiens opplevelser av møtet med hjelpeapparatet.

2. Velferdspolitiske rammer

De velferdspolitiske rammene som legger viktige føringer for familiene presenteres og drøftes her. Viktige mål i så vel familiepolitikk som politikk rettet mot funksjonshemmede står i fokus. Det legges vekt på å operasjonalisere sentrale prinsipper som normalisering, brukerinnflytelse og helhetlige tilbud og hvordan slike prinsipper kan søkes realisert.

3. Det juridiske rammeverket

Lover og forskrifter som regulerer tiltak, tjenester og ytelser for familiene tas opp her. Sosialtjenesteloven, trygdelovgivningen og lover som omhandler barnehage og skole er sentrale. Det legges vekt på å formidle hvilke rettigheter lovene gir familiene og hvilke muligheter loverket gir

4. Viktige tjenester og ytelser og tjenester for familier med barn med funksjonsnedsettelse.

Rett til barnehageplass og tilpasset opplæring i skolen og tiltak som reguleres av sosialtjenesteloven som avlastning, støttekontakt og brukerstyrt personlig assistanse er viktige tiltak. Hvordan slike tiltak kan organiseres på best mulig måte etter familiens behov?

Arbeidsformen i temaet varierer mellom forelesninger, videosekvenser, seminarpreget virksomhet og litteraturstudier. Det vil bli lagt vekt på å vinkle diskusjonene mot positive løsninger. Hvordan kan så vel velferdspolitiske rammer som lovverk og tiltakssystemet fortolkes og organiseres på en slik måte at det kommer familiene best mulig til gode?

Det gode møtet – Kommunikasjon og samhandling

Modul 2

Deltakerne skal i denne modulen tilegne seg kunnskaper om og ferdigheter i kommunikasjon og samhandling, som setter dem bedre i stand til, i ulike kontekster, å møte brukerne på brukernes egne premisser. Bevisstgjøring av egen kommunikasjon og hvilken betydning kommunikasjon har i relasjonen mellom hjelper og bruker, er dermed et sentralt tema.

Et annet viktig tema i denne modulen er tverrfaglig samarbeid. Samtidig som den enkelte ansatte forholder seg til brukerne, inngår også han/hun i et arbeidsfellesskap som legger vesentlige rammer for den enkeltes muligheter og begrensninger. Deltakerne skal i modul 2, utvikle kunnskap om og ferdigheter i hvordan de kan kommunisere på tvers av faggrenser, sektorer og forvaltningsnivå på en måte som bidrar til et læringsfremmende samarbeid. Samtidig som en blir bevisst egne muligheter for å påvirke de rammene en inngår i, gjennom sine handlinger.

Tematisk kan modulen deles inn i tre bolker:

1. Kommunikasjon og samhandling
2. Tverrfaglig samarbeid
3. Læring og forandring i organisasjoner.

Ferdigheter i kommunikasjon og relasjonsarbeid utvikles best i arbeidsrammer der deltakerne selv er aktive og gjør erfaringer. Pedagogiske aktiviteter vil omfatte strukturerte øvelser, kortere forelesninger, plenumsdiskusjoner og refleksjoner. I tillegg vil deltakernes beskrivelser av dilemmaer og utfordringer i egen arbeidshverdag være viktige som utgangspunkt for casearbeid under samlingen.

Gode løsninger – hva er det? Hvordan få det til?

Modul 3

Den siste modulen skal bidra til å så ideer og peke på muligheter. Presentasjon og utveksling av erfaringer fra vellykkede organisasjonsmodeller, tiltak og prosjekt gis god plass her.

Vi vil her rette fokus mot tiltak, tilbud, organisasjonsmodeller og prosjekt som oppleves positivt sett både fra brukernes ståsted og fra de aktuelle kommuner, etater og andre. Det vil bli presentert eksempler først og fremst fra den regionen vi er i, men det er også aktuelt å hente inn andre erfaringer. Det foregår mye utviklingsarbeide både i kommuner, statlige etater og ikke minst i samarbeide mellom disse, som det er aktuelt å hente inn erfaringer fra.

Det vil legges vekt på å få fram "brukerstemmen" - hvordan foreldre til barn med funksjonsnedsettelse selv fyller ord som samordning, fleksibilitet og brukerretting, hva de mener skal til for at de skal oppleve tjenestetilbudet og møtet med "det offentlige" som godt. Det vil også legges vekt på å analysere de gode løsningers nøkler til suksess – både mht til relasjoner og strukturer. Her skaper vi teorien sammen!

Deltakerne skal også presentere erfaringer fra sine gode løsninger eller ideer til slike. I løpet av den siste samlingen vil andre aktuelle samarbeidspartnere i regionen delta; for eksempel lærings- og mestringssentrene, ressurskontorene i "Hva med oss?" – nettverkene (samlivs-prosjekt), barnehabiliteringstjenestene, trygdeetat, aktuelle organisasjoner o.a.

Modulen vil ta opp hvordan det kan organiseres og utvikles bedre samhandlingsrutiner mellom saksbehandlerne som arbeider nært brukerne og politikere og ansatte med planleggingsansvar lenger opp i kommunens organisasjon, slik at "gode løsninger" kan realiseres.

Målet er at den siste samlingen skal munne ut i konkrete samarbeidsplaner på tvers innad i kommunen og med samarbeidsparter utenfor kommunen.

Arbeidsmåten i denne modulen vil også vekse mellom presentasjoner i form av innlegg og videosekvenser, egne presentasjoner og diskusjoner og analyse.

TaKT- opplæringsprogram Samling 1 (tidspunktene vil variere fra fylke til fylke – program med riktig klokkeslett sendes deltakerne 1 uke før samling)

Tidspunkt	Tema	Innhold	Arbeidsform
1. dag 12.00 – 13.00	Introduksjon	Velkommen v/ fylkesmannen Hva er TaKT? Familier til barn med nedsatt funksjonsevne	
13.00 – 15.00	Familier til barn med nedsatt funksjonsevne	Familiens erfaring med hjelpeapparatet? Hvordan fortøner brukernes erfaringer seg for hjelpeapparatet, og hvordan kan møtet med brukerne bli bedre?	Introduksjonsforelesning Film "Jakten på de gode løsningene" Diskusjon i grupper og plenum
15.00 – 16.00	Mat og mingling		
16.00 – 19.00	Det ideologiske/ politiske bakteppet	Brukermedvirkning og utvikling av helhetlige tiltak. Hva betyr slike mål - hvordan kan de realiseres? Hvordan søker kommunene å realisere slike prinsipper?	Introduksjonsforelesning Diskusjon gruppe/plenum
19.00 – 20.00	<i>Orienteringsmøte for videreutdanningsstudentene</i>		
2. dag: 09.00- 12.00	Lovverket og dets muligheter	Hvordan lover <u>kan</u> benyttes og benyttes. Bruk av lover og skjønn	Introduksjonsforelesning Diskusjon/øvelse gruppe/plenum (case)
12.00- 13.00	Mat og mingling		
13.00- 15.00	Viktige tjenester, ytelser og tiltak i et helhetlig perspektiv	Introduksjonsforelesning (ISB) Diskusjon med hovedvekt på hvordan man kan gi et helhetlig tilbud basert på brukermedvirkning	Forelesning Diskusjon gruppe/plenum
15.00- 16.00	Oppsummering av samlinga Oppstart av arbeid med oppgave	Oppstart av arbeidet med gjennomgangsoppgave	Arbeid/diskusjoner i kommunevise grupper.

TaKT- opplæringsprogram Samling 2 (tidspunktene vil variere fra fylke til fylke – program med riktig klokkeslett sendes deltakerne 1 uke før samling)

Tidspunkt	Tema	Innhold	Arbeidsform
1. dag 12.00 – 13.00	Velkomst	Presentasjon av kursledere Mål for samlingen. Oversikt over dagene.	Plenum
13.00 – 14.00	Kommunikasjon og samarbeid	Fokus på egen rolle	Summegrupper
14.00 – 15.00	Virkelighetsforståelse	Hvordan skapes vår virkelighetsforståelse? Forholdet mellom observasjon og tolkning som grunnlaget for kommunikasjon.	Kort forelesning
15.00 – 16.00	Mat og mingling		
16.00 – 17.00	Nøkler til god kommunikasjon	Analyse av egne og andres case som omhandler en kommunikasjonssituasjon mellom tjenesteyter og bruker, eller mellom to kolleger.	Film "Jakten på de gode løsningene" Gruppearbeid Oppsummering i plenum
17.00 - 19.00	Kommunikasjon	Parvis trening på kommunikasjonsferdigheter	Jobbe parvis eller i grupper. Diskusjon i plenum.
19.00 – 20.00	<i>Orienteringsmøte for videreutdanningsstudentene</i>		
2. dag: 09.00 - 10.30	Samarbeid	Øvelse i kommunikasjon og samarbeid	Gruppevis gjennomføring Oppsummering i plenum
10.30 - 12.00	Samarbeidsutfordringer på systemnivå	Analyse av egne og andres case	Gruppearbeid Oppsummering og forelesning
12.00 - 13.00	Mat og mingling		
13.00 - 15.00	Tverretattlig samarbeid	Gruppeveiledning	Tverrfaglige grupper
15.00 - 16.00	Oppstart av arbeid med oppgave Oppsummering og tilbakemelding	Oppstart av arbeidet med gjennomgangsoppgave	Arbeid/diskusjoner i kommunevise grupper.

TaKT- opplæringsprogram Samling 3 (tidspunktene vil variere fra fylke til fylke – program med riktig klokkeslett sendes deltakerne 1 uke før samling)

Tidspunkt	Tema	Innhold	Arbeidsform
1. dag 12.00 – 13.30	Gode løsninger – hva er det?	Hva legger foreldre i "gode løsninger"? Eksempler på "gode løsninger"	Innledning med eksempler Reportasjer
13.30 – 15.00	Hva gjør vi bra?	Presentasjon av prosjekt og ideer fra deltakerkommunene Hvorfor er dette gode løsninger?	Framlegging av egne gode løsninger, prosjekt eller ideer fra kommunegruppene (10 min) Tilbakemelding og refleksjon i plenum
15.00 – 16.00	Mat og mingling		
16.00 – 19.00	Hva gjør vi bra? forts.		
19.00 - 20.00	<i>Orienteringsmøte for videreutdanningsstudentene</i>		
	<i>Samlet middag</i>		
2. dag: 09.00- 12.00	Møteplassen	Samarbeid med brukere, 2.linje og andre parter Inviterte samarbeidsparter om: <ul style="list-style-type: none"> • Hvem er vi – vår rolle • Hva ønsker vi oss av kommunene? • Hva kan kommunene forvente av oss? • Hvordan kan vi samarbeide/ samarbeide mer? 	Innledninger Panel- og plenumsdiskusjon
12.00- 13.00	Mat og mingling		
13.00- 14.30	Møteplassen forts.		Innledninger Panel- og plenumsdiskusjon
14.30- 15.30	Fra kurs til hverdag Planlegging av veien videre	Har vi fått nye ideer (til samarbeide)? Hvordan skal vi videreføre og forankre dette arbeidet videre? Hva kan vi gjøre videre? Hva må vi formidle til andre? Samarbeidsplanlegging	Gruppearbeid i kommunegruppene, med samarbeidspartnerne
15.30 – 16.00	Avslutning		Utdeling av kursbevis m.m.

DVD - "Jakten på de gode løsningene"

Til TaKT- opplæringen er det laget en DVD.

Prinsesse Märtha Louise deltar på TaKT-DVDen med en egen introduksjon – en hilsen til deltakere i TaKT-opplæringen, laget for anledningen.

Se introduksjonen:

[Høy båndbredde - Windows Media](#)

[Medium båndbredde - Windows Media](#)

Prinsessen deltar på DVDen

Hovedfilmen Jakten på de gode løsningene er på 35 minutter. Vi følger her familien Askeladd – mor, far, Per og Pål og lille Ester, som er født med en funksjonsnedsettelse – på deres vei fra den første, forvirrende tiden på sykehuset, gjennom møter med ulike hjelpere i det mangehodete tjenesteapparatet og fram til de inspirert av andre foreldre og i samarbeide med gode hjelpere finner løsninger for tilværelsen. I tillegg til eventyret om familien Askeladd møter vi to foreldre "fra virkeligheten", Stein Ivar og Mette-Lise, som deler sine erfaringer med oss. Filmen blir vist i opplæringsprogrammet i sin helhet, og det blir brukt enkeltscener knyttet til oppgaver og spørsmål.

Utdrag fra filmen:

[Høy båndbredde - WindowsMedia](#)

[Medium båndbredde - WindowsMedia](#)

Videreutdanning med studiepoeng

Kursløpet er organisert i tre moduler som henger sammen. Det er først og fremst et kurs uten krav til innleveringer eller eksamen, tilgjengelig for alle som jobber med familier med barn med funksjonsnedsettelse.

For deltakere som ønsker det, vil studiet organiseres som videreutdanning knyttet til Høgskolen i Lillehammer, som gir 15 studiepoeng. I tillegg til å delta på samlingene og gjøre oppgaver som ligger inne i programmet mellom samlingene, må disse deltakerne sette seg inn i et pensum på ca. 800s., og skrive et faglig essay som eksamensbesvarelse.

De som ønsker å ta opplæringen som en videreutdanning må betale en egenandel på kr 4.500

til dekning av veiledning og eksamensavvikling. I tillegg kommer utgifter til semesteravgift

(ca. kr 550) og litteratur. Opptakskrav vil være generell studiekompetanse eller

realkompetansevurdering etter gjeldende regler. De som ønsker å ta opplæringsprogrammet

som en poenggivende videreutdanning må fylle ut eget søknadsskjema til HIL i tillegg til

denne påmeldingen. Kryss av dersom du ønsker å ta studiet som videreutdanning og få

tilsendt søknadsskjema

”Å skape sammen” – Et videreutdanningstilbud for saksbehandlere og andre som arbeider med familier med barn med nedsatt funksjonsevne

Studieplan.

”Å skape sammen” er et opplæringsprogram satt i verk etter initiativ fra Sosial- og helsedirektoratet. Programmet organiseres både som et kurstilbud og som en kompetansegivende videreutdanning. Det følgende er en studieplan for deltakere som ønsker å ta programmet som et kompetansegivende emne på 15 studiepoeng

Studiets formål:

Opplæringsprogrammets mål er å bidra til å skape gode løsninger for familier med barn med funksjonsnedsettelse. Det har som utgangspunkt at gode løsninger skapes i samhandling mellom familiene, deres nærmiljø og hjelpeapparatet. Gode løsninger krever kunnskap om familienes rammebetingelser, deres livssituasjon, behov og ønsker. Videre kreves det kunnskap om lover, regler, tilbud og muligheter. Det kreves endelig ferdigheter og klokskap i møtet mellom brukere og hjelpeapparat og i samhandlingen mellom kolleger, profesjoner og etater. Opplæringen er derfor bygd på de tre pilarene: Kunnskap, klokskap og samhandling

Innhold og arbeidsformer:

Opplæringen er bygd opp av tre hovedtemaer med nær sammenheng med hverandre:

- 1. Familier med barn med funksjonsnedsettelse – i velferdspolitikken og i hverdagen**
2. Det gode møtet – Kommunikasjon og samhandling
3. Gode løsninger – hva er det? Hvordan få det til?

Hovedtema 1: Familier med barn med funksjonsnedsettelse – i velferdspolitikken og i hverdagen

Det første hovedtemaet danner et rammeverk for opplæringsprogrammet. Følgende undertemaer vil stå sentralt:

- 1.1. Familiens utfordringer i hverdagen og i møte med hjelpeapparatet
Denne delen tar opp familiens opplevelser med å få et barn med en funksjonsnedsettelse og hvilke konsekvenser endringen skaper for familiemønstre, familierelasjoner og kjønnsrollemønstre. Det legges særlig vekt på familiens opplevelser av møtet med hjelpeapparatet.
- 1.2. Velferdspolitiske rammer
Her presenteres og drøftes de velferdspolitiske rammene som legger viktige føringer for familien. Viktige mål i så vel familiepolitikk som politikk rettet mot funksjonshemmede står i fokus. Det legges vekt på å operasjonalisere sentrale prinsipper som normalisering, brukerinnflytelse og helhetlige tilbud og hvordan slike prinsipper kan søkes realisert.
- 1.3. Det juridiske rammeverket

Lovverket som regulerer tiltak, tjenester og ytelser for familiene taes opp her. Helse- og sosiallovgivningen, trygdellovgivningen og lover som omhandler barnehage og skole er sentrale. Det legges vekt på å formidle hvilke rettigheter lovene gir familiene og hvilke muligheter lovverket gir

1.4. Viktige tjenester og ytelser for familier med barn med funksjonsnedsettelse.

Sentrale tjenester og ytelser som tas opp vil være funksjonshemmede barns rett til barnehageplass og tilpasset opplæring i skolen, og tiltak som reguleres av sosialtjenesteloven som avlastning, støttekontakt, brukerstyrt personlig assistanse og individuell plan er viktige tiltak. Hvordan slike tiltak kan organiseres på best mulig måte etter familienes behov?

Arbeidsformen i hovedtemaet vil variere mellom forelesninger, videosekvenser og seminarpreget virksomhet. Det vil bli lagt vekt på å vinkle diskusjonene mot positive løsninger. Hvordan kan så vel velferdspolitiske rammer som lovverk og tiltakssystemet fortolkes og organiseres på en slik måte at det kommer familiene best mulig til gode?

Hovedtema 2: Det gode møtet – Kommunikasjon og samhandling

Deltakerne skal i dette hovedtemaet tilegne seg kunnskaper om og ferdigheter i kommunikasjon og samhandling, som setter dem bedre i stand til, i ulike kontekster, å møte brukerne på brukernes egne premisser. Bevisstgjøring av egen kommunikasjon og hvilken betydning kommunikasjon har i relasjonen mellom hjelper og bruker, er dermed et sentralt område.

Et annet viktig område i hovedtemaet er tverrfaglig og tverretattlig samarbeid. Samtidig som den enkelte ansatte forholder seg til brukerne, inngår også han/hun i et arbeidsfellesskap som legger viktige rammer for den enkeltes muligheter og begrensninger. Deltakerne skal i dette hovedtemaet utvikle kunnskap om og ferdigheter i hvordan de kan kommunisere på tvers av faggrenser, sektorer og forvaltningsnivå på en måte som bidrar til et læringsfremmende samarbeid. Samtidig skal de bli bevisst egne muligheter for å påvirke de rammene de inngår i, gjennom sine handlinger.

Tematisk kan hovedtemaet deles inn i tre bolker:

4. Kommunikasjon og samhandling
5. Tverrfaglig samarbeid
6. Læring og forandring i organisasjoner.

Ferdigheter i kommunikasjon og relasjonsarbeid utvikles best i arbeidsrammer der deltakerne selv er aktive og gjør erfaringer. Pedagogiske aktiviteter vil omfatte strukturerte øvelser, kortere forelesninger, plenumsdiskusjoner og refleksjoner. I tillegg vil deltakernes beskrivelser av dilemmaer og utfordringer i egen arbeidshverdag være viktige som utgangspunkt for casearbeid under samlingen.

Hovedtema 3: Gode løsninger – hva er det? Hvordan få det til?

Det siste hovedtemaet skal bidra til å så ideer og peke på muligheter. Presentasjon og utveksling av erfaringer fra vellykkede organisasjonsmodeller, tiltak og prosjekt gis god plass her.

Fokus vil her rettes mot tiltak, tilbud, organisasjonsmodeller og prosjekt som oppleves positive sett både fra brukernes ståsted og fra de aktuelle kommuner, etater og andre. Det vil legges vekt på å få fram ”brukerstemmen” - hvordan foreldre til barn med funksjonsnedsettelse selv fyller ord som samordning, fleksibilitet og brukerretting, hva de mener skal til for at de skal oppleve tjenestetilbudet

og møtet med ”det offentlige” som godt. Det vil også legges vekt på å analysere de gode løsningsnøkler til suksess – både mht til relasjoner og strukturer.

Hovedtemaet vil ta opp hvordan det kan organiseres og utvikles bedre samhandlingsrutiner mellom saksbehandlerne som arbeider nært brukerne og politikere og ansatte med planleggingsansvar lenger opp i kommunens organisasjon, slik at ”gode løsninger” kan realiseres. Deltakerne skal også presentere erfaringer fra sine gode løsninger eller ideer til slike. Som en del av undervisningen i hovedtemaet vil aktuelle samarbeidspartnere i regionen delta. Målet er at hovedtemaet skal munne ut i konkrete samarbeidsplaner på tvers innad i kommunen og med samarbeidsparter utenfor kommunen.

Arbeidsmåten i dette hovedtemaet vil også vekse mellom presentasjoner i form av innlegg og video-sekvenser, egne presentasjoner og diskusjoner og analyse.

Eksamen

Eksamen vil bestå i at deltakerne skriver et individuelt essay om et selvvalgt tema innenfor hovedtemaet og hvor pensumlitteratur benyttes. Det er en obligatorisk veiledning før essayet innleveres.

Pensumlitteratur

Bøker:

Askheim, Ole Petter, Torhild Andersen og John Eriksen (red.) (2004): *Sosiale tjenester for barn med funksjonsnedsettelse*. Kap. 2 og 4-8. 79 s.

Holch, G. (2004): *Kommunenes styring av komplekse oppgaver. Kommunal tverretattlig tjenesteyting overfor barn og unge med funksjonsnedsettelse*. Kap. 3, 4, 7, 8, 10, 11 og 12.. Det Utdanningsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo. 256 s.

Kjellevold, Alice (2005): *Retten til individuell plan*, Bergen : Fagbokforlaget. 52s.

Lauvås, Kirsti og Per Lauvås (2004): *Tverrfaglig arbeid – perspektiv og strategi*. Del 3. 68 s.

Røkenes, Odd Harald og Per-Halvard Hanssen (2002): *Bære eller breste. Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. Del 2, 3 og 4 Fagbokforlaget. 200 s.

Kompendium

Alm Andreassen, Tone (2005): *Brukermedvirkning i helsetjenesten*. Kap. 7: "Brukermedvirkning – mange betydninger og omstridt middel". 14 s. Gyldendal Akademisk.

Arntsen Sørheim, Torunn. (2000): *Innvandrere med funksjonshemmede barn i møte med tjenesteapparatet*. Kap 7: "Tiltak og familiesamarbeid". Gyldendal Akademisk. 17s.

Askheim, Ole Petter (2005): *Fra normalisering til empowerment*. Kap. 7: "Empowerment". Gyldendal Akademisk. 23 s.

Bengtsson, Steen. (2003): "Er aksjonsforskning vejen til kvalitet?". I S. Bengtsson, I. Storgaard Bonfils og L. Olsen (red.): *Handikap, kvalitetsutvikling og brukerinddragelse*. AFK-forlaget. 22 s.

Boe, Erik (2005): *Grunnleggende juridisk metode : en introduksjon til rett og rettstenkning*, Oslo : Universitetsforlaget, s. 64 – 76. 12 s.

Fossestøl, Knut (2005): *Regler og skjønn i norsk forvaltnings- og velferdsforskning*, NIBR-notat 2005:106, s. 10 – 11. 2 s.

Grue, Lars (2004): *Funksjonshemmet er bare et ord*. Kap. 4: "Medisinsk og sosial forståelse av funksjonshemming". Abstrakt forlag. 30 s.

Høyesterettsdom (2005). *Barnevern, Omsorgsovertakelse, Funksjonshemming*, Rt 2005: 624, avsnitt 27 – 47. 4 s.

Traustadóttir, Rannveig (1995): "A mother's work is never done: Constructing a "normal family life".

I S.J. Taylor, R. Bogdan & Z. M. Lutfiyya (Eds.): *Variety of community experience: Qualitative studies of family and community life*. Paul H. Brookes. 18 s.

Ulvestad, Jorun (2003): "Folkeopplysning som dialog - utopi eller mulighet?". I Hans A. Hauge og Maurice B. Mittelmark (red): *Helsefremmende arbeid i en brytningstid*. Fagbokforlaget. 21 s.

Studentene må i tillegg har tilgang til:

Lovbok (enten den store røde eller lovsamling for helse- og sosialarbeidere)

Denne bør det være tilgang til på alle arbeidsplasser uansett.

Sosial- og helsedirektoratet (2005): *Barn og unge med nedsatt funksjonsevne – hvilke rettigheter har familien?*

TaKT Opplæring
– erfaringsrapport fra utviklingsfasen

Østlandsforskning har i 2005-06 i samarbeide med HIL (AHS og SeLL), utviklet et opplæringsprogram for saksbehandlere og andre som arbeider med familier med barn med nedsatt funksjonsevne, på oppdrag fra Sosial- og helsedirektoratet. Opplæringsprogrammet er en del at direktoratets 2-årige satsing for tilrettelegging av det kommunale tjenestetilbudet til banr med nedsatt funksjonsevne og deres familier – TaKT. Dette notatet dokumenterer og oppsummerer erfaringer og resultatet fra utviklingsfasen. Opplæringprogrammet gjennomføres i alle fylket i løpet av 2006 og 2007

Notat nr.: 14/2006
ISSN nr: 0808-4653